

Novinářská etika a sociální média

Když berlínský zpravodaj Českého rozhlasu Pavel Polák před státní návštěvou Miloše Zemana v Německu umístil na svůj facebookový profil nepotvrzenou zprávu, podle níž s prezidentem letěly do Berlína „tři lékaři a čtyři zdravotní sestry“, vyvolalo to ostrou reakci. Prezident informaci veřejně zesměšnil bonmotem: „Sestřičky prý nejsou čtyři, ale je jich šest, a tvoří harém pro všechny členy delegace.“ Případ tak získal publicitu v médiích. Pavel Polák se pokusil obhájit tím, že zdroji důvěřuje, připsal však chybu, že informaci neověřil ze dvou zdrojů. Později se za výrok na Facebooku omluvil. Popsaný případ znovu obrátil pozornost k jednání novinářů na sociálních sítích a související novinářské etice.

• Milan Šmíd

Znovu se tedy potvrdil fakt podložený zkušenostmi z minulosti, že něco jako soukromý účet novináře na sociální síti neexistuje. Každé vyjádření, byť bylo na Facebooku vyhrazeno jen pro úzký okruh přátel, a proneseno v nějaké okrajové debatě na síti, má totiž potenciál stát se veřejnou informací.

Nové prostředky a nástroje sociální komunikace na internetu výrazným způsobem ovlivnily média, politiku a práci novinářů. Sociální síť se na jedné straně staly pro novináře zdrojem informací, na druhé straně také publikační platformou pro šíření obsahů. V průběhu několika málo let význam a vliv sociálních médií na veřejnost neuvěřitelně vzrostl. Celebriety, politici, veřejné instituce, tedy i média a také novináři – nechtějí-li zůstat pozadu při prezentaci svých aktivit a svých názorů – se dnes neobejdou bez přítomnosti na sociálních sítích.

Novináři již dříve, na přelomu tisíciletí, využívali vznik internetových blogů k tomu, aby vyjadřovali soukromé názory, které se nevešly do médií jejich zaměstnavatelů, a které někdy dávaly nahlédnout za kulisy novinářské práce. Blogy se často institucionalizovaly a stávaly se postupně součástí oficiálních webových stránek jako názorová příloha.

Na sociálních sítích, zvláště pak na Facebooku, však už nejde jen o pouhé jednorázové publikování textů směrem k veřejnosti, dochází tady k navazování vztahů, vzájemné výměně názorů, ke sdílení a přeposílání obsahů, jež re-

flektují osobní zájmy a preference majitele daného profilu či účtu. Naprostá většina uživatelů využívá sociální síte nejen k oznámením pro veřejnost, ale také k osobním sdělením. Novináři nejsou mezi uživateli výjimkou.

Vzniká tak problém daný skutečností, že na internetu a zvláště na sociálních sítích, se rozdíl mezi veřejným a soukromým stírá; hranice mezi nimi je neurčitá, proměnlivá, nejasná. Proto také nemusí být vždy zřejmé, zda novinář vystu-

puje na síti jako soukromá osoba nebo jako novinář. Žurnalistika je činností úzce spjatou s veřejnými záležitostmi a novinář je svým způsobem veřejnou osobou.

Volbou svého povolání se nicméně novinář připravuje o některé výhody a výsady, které na sociálních sítích požívá běžný občan stojící mimo veřejnou sféru. Nálepku novinářského povolání si nese i ve volném čase. Je v podobné situaci jako učitel, který si nemůže dovolit nějaké nemístné chování na sociálních sítích, protože by ztratil respekt a autoritu žáků.

První léta existence sociálních sítí zaznamenala řadu případů, při nichž se novináři, ať už z neopatrnosti nebo z neznalosti nového prostředí, při naivním přesvědčení, že to, co píší do svých statutů, je jenom jejich vlastní věc, dostali do problémů, někdy spojených dokonce i se ztrátou zaměstnání. Zvláště tam, kde se jejich vystoupení dotkla dobrého obrazu a prestiže jejich zaměstnavatelů.

Také proto se do redakčních etických kodexů v zahraničí i doma začala zařazovat pravidla, která by měli novináři dodržovat při svých aktivitách ve světě online informací. V této souvislosti může být inspirující příručka Amerického novinářského sdružení ASNE (American Society of News Editors), která shromáždila interní kodexy významných médií a vybrala deset pravidel, podle nichž by se měli novináři na sociálních sítích chovat.

Kresba Marie Plotěná

Co spojuje novináře – u nás a ve střední Evropě

Sdíléná radost bývá dvojnásobná, jenže novináři ve střední Evropě k radosti těžko hledají důvody. Proto je tak důležité, že kolegyně a kolegové mohou pravidelně oslovit, co se komu povedlo jako každý rok při novinářských cenách. Vzhledem ke svízelným okolnostem je stejně důležité mluvit o novinářské radosti jako takové. Bylo to vidět 16. a 17. listopadu na Prague Media Pointu, kam letos dorazily i desítky hostů z ciziny. O den dříve se v prostoru Karlínských kasáren konala první celodenní Novinářská konference zorganizovaná Nadací fondu nezávislé žurnalistiky, kterou podpořil i Syndikát novinářů ČR.

Samozřejmě, že se dá těžko srovnat s takovou špičkou v oboru, jakou představuje třeba norská SKUPA. Kdo však chce někam dojít, musí vyrazit na cestu. Zvláště diskuse s autory dlouhodobých reportážních nebo investigativních projektů byly příležitostí, aby se s nimi setkali i ti, kdo v novinářském řemesle teprve za-

čínají. Lze si jen přát, aby na první ročník úspěšně navázaly další. Prokazuje se zkušenost, že pokud se lidé nebudou schopni dávat dohromady, budou mít menší šanci uspět. Možná, že by stálo za zvážení pokusit se v budoucnu propojit debaty na Novinářské konferenci s udělováním již existujících cen, jako je ta, která nese jméno Ferdinanda Peroutky, nebo oborové ceny pořádané Nadací otevřené společnosti či ceny spojené s Karlem Havlíčkem Borovským. Nemusí to být snadné, každá z nich má za sebou vlastní historii a identitu. Vzájemné propojení by nabídko prestižní příležitost prezentovat českou novinářskou špičku, jak na slavnostním ceremoniálu, tak v odborných debatách. Jedno i druhé ohrožená profese potřebuje.

Poslední měsíce a roky je vidět, jak se ve střední Evropě soustavně zhoršuje prostředí, v němž média pracují. V Maďarsku už existuje prostor takřka jen pro ta, která podporují premiéra Viktora Orbána. Navíc ta soukromá pro-

vládní byla na konci listopadu sdružena do jediného konglomerátu. Mluvit za takových okolností o svobodném přístupu k informacím a o svobodné výměně názorů by bylo pokrytečtvím. Tady je vidět, jak snadno se demokracie mění ve svou karikaturu.

Rozdíly v mediální krajině vyniknou někdy i v jediné větě. Když na debatě v rámci Prague Media Pointu na Fakultě sociálních věd UK řečníci z Česka, Polska, Maďarska a Slovenska vyličili své zkušenosti, obrátili se na zbývajícího účastníka z Německa s otázkou, jaké jsou ta větší potíže. Patrick H. Leusch byl stručný: „Co se týče těch ekonomických nebo vlivu sociálních sítí, je to podobné, nedovedu si však představit, že by se politická sféra odvážila vměšovat do médií veřejné služby tak razantně jako v zemích visegrádské čtveřice.“

Adam Černý,
předseda Syndikátu novinářů ČR

Členské příspěvky na rok 2019

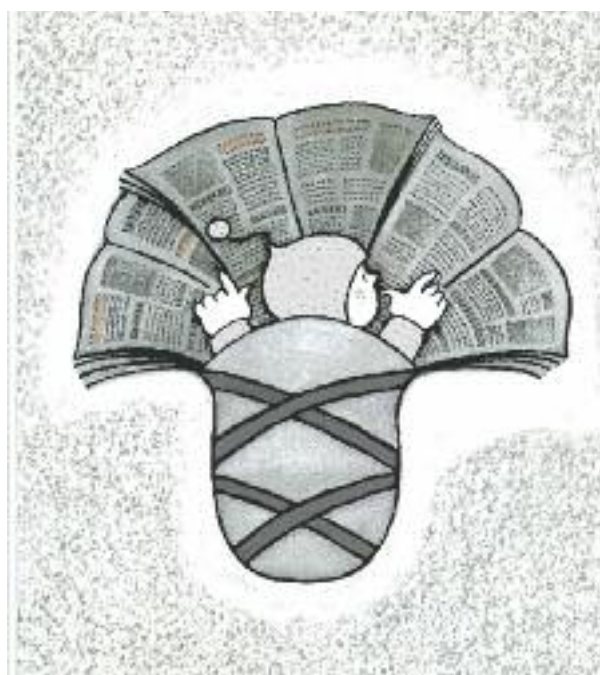
Pro následující druhy členství platí tato výše příspěvku:

- řádní členové – **750** korun
- senioři a studenti – **350** korun
- mimořádní členové – **1150** korun
- senioři nad 75 let – členský příspěvek neplatí, platí pouze **50** korun za zhotovení průkazu

Žádáme všechny členy, kteří dosud příspěvek nezaslali, aby tak co nejdříve učinili. Platit lze buď převodem na účet SN ČR **6007047001/5500** nebo prostřednictvím složenky. V obou případech, tedy jak převodem, tak složenkou, je nezbytné uvést jako **variabilní symbol číslo vaší členské průkazky**. Platbu je možno provést rovněž osobně v hotovosti přímo v kanceláři SN ČR. Upozorňujeme, že snížené příspěvky pro seniory je možno přiznat až na základě doložení důchodového výměru.

obsah

Novinářská etika a sociální média (Milan Šmíd)	1
Co spojuje novináře – u nás a ve střední Evropě (Adam Černý)	2
Dokončení ze strany 1 (Milan Šmíd)	3
Rozhovor s Michaelem Hillerem ze saské pobočky Německé asociace novinářů (Martyna Radłowska-Obrusník)	3
Syndikát novinářů vydal kolektivní monografii přibližující rok 1968 (Jarmila Lakosilová)	5
Zemřel novinář Jan Petránek (Libor Dvořák)	7
Čtvrtá moc ve 21. století na turecký způsob (Jaroslav Veis)	8
Umírněný Ikaros Luboš Příhoda (Jan Šebelka)	9
Rozhovor s Markem Wollnerem (Martin Melichar)	10
Nekrolog novináře a tlumočníka Josefa Kašpara (Vojtěch Čelko)	12
Rozhovor se šéfredaktorem Deníku N Pavlem Tomáškem (Martin Melichar)	13
Touhle dobou před padesáti lety (Luďa Razimová)	14
Poselství Jana Palacha (Kristína Vlachová)	15
Byla udělena Česko-německá novinářská cena (red)	16
Kreslířka Mediažurnálu – Marie Plotěná (Ivan Hanousek)	17
Fotografie Bohdana Holomíčka	18–20

Kresba Marie Plotěná

● Mediažurnál

Zpravodaj Syndikátu novinářů ČR

● Vydavatel: Syndikát novinářů ČR, prosinec 2018

● Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1

● Telefon: 224 142 455-6; fax: 224 142 458

● e-mail: kancelar@syndikat-novinaru.cz

● www.syndikat-novinaru.cz ● webové stránky

Mediažurnál: www.mediazurnal.cz

● Jazykové korektury: Luďa Razimová

● Grafická úprava: Jaroslav Slanec

● Redakce: Adam Černý, Lukáš Pfauser

Tisk: Ofsetová tiskárna s. r. o.,

Dobříč 11, 252 25 Praha-západ.

K ČR – E6301

Vychází 4x ročně, místo vydání Praha

● ISSN 1210-7417

Novinářská etika a sociální média

Dokončení ze strany 1

Deset pravidel Amerického novinářského sdružení ASNE (American Society of News Editors),

podle nichž by se žurnalisté na sociálních sítích měli chovat.

1. Novinářská etika platí také na síti a v on-line komunikaci

Téměř všechny kodexy zdůrazňují, že při komunikaci na sociálních médiích by se novinář měl řídit zásadami a etickými normami profesionální žurnalistiky, a to i v případě soukromé konverzace.

2. Je třeba předpokládat, že vše, co napíšete online, bude veřejné

Novinář by se měl poučit od politiků, kteří už vědí, že mikrofony v jejich blízkosti mohou být vždy zapnuté. Je sice příjemné na síti neformálně komunikovat se svými spolužáky nebo blízkými přáteli, ale vše, co novinář na síti napíše, bude vždy nahlíženo ve světle jeho vztahu k profesi. Neboť vždy bude reprezentovat celou novinářskou obec a médium, v němž pracuje.

3. Používejte sociální média k angažování svých čtenářů, dělejte to ale profesionálně

Je velkou výhodou sociálních sítí, že jejich prostřednictvím se může navázat vztah mezi novináři a konzumenty jejich textů. Čtenáři poskytují novináři na síti zpětnou vazbu. V případě přírodních katastrof a mimořádných událostí, se mohou dokonce stát cenným zdrojem informací. Na rozumné diskusní příspěvky by měli tedy novináři v rozumné míře reagovat.

4. Aktuální mimořádné zprávy patří na vaši webovou stránku, ne na Twitter

Ve zpravodajské praxi, při níž se hodnotí hlavně rychlost a pohotovost, existuje u některých redaktorů pokušení upozornit na získané informace na Facebooku či Twitteru ještě dříve, než projdou redakční kontrolou, a než se příslušný článek zveřejní. Některé kodexy příkazují novinářům, že informace z jejich reportérských výstupů mohou zveřejnit až poté, co jsou oficiálně publikovány.

5. Berte v úvahu vnímání vaší komunikace

Je nezbytné dávat pozor, aby žádnou z akcí novináře lidé na síti špatně nepochopili a nedezinterpretovali. Aby při sdílení a odkazech předešel spekulacím, že se s odkazovaným obsahem ztotožňuje, měl by novinář každý odkaz či sdílení okomentovat vlastním postojem.

6. Ověřujte z nezávislých zdrojů vše, co najdete na sociálních sítích

Informace na sociálních sítích mají nestejnou hodnotu, může jít o ověřený fakt, ale také jen o osobní názor, falešnou zprávu a záměrně šířenou lež, pro kterou začalo používat označení hoax. Tím, že na internetu a na sociálních sítích dnes může rozšiřovat zprávy kdokoli, stoupá význam a důležitost novinářů v roli „gatekeepera“, tedy strážce brány, kterou by měly projít jen ověřené zprávy.

7. Vždy se identifikujte jako žurnalista

Protože transparentnost posiluje důvěru čtenáře, naprostá většina kodexů doporučuje, aby se novinář na sociálních sítích představil

ve své profesi, a aby výslovně uvedl i médium, pro které pracuje. Například Agentura Reuters vyžaduje, aby její zaměstnanec v případě účasti na provozu sociálních sítí měl dva profily, jeden služební a jeden soukromý.

8. Sociální sítě jsou nástrojem, nikoli hračkou

Osmé upozornění víceméně navazuje na předchozí pravidla. Nedoporučují se ani aprílové žerty.

9. Buďte transparentní a přiznejte, když jste on-line chybovali

Také v tomto případě by praxe na síti měla být stejná jako v redakci. Jestliže se novinář ve svém sdělení zmylil, měl by facebookový status nebo tweet co nejrychleji smazat a následně vydat další zprávu, v níž svůj omyl přiznává a opravuje.

10. Zachovejte vnitřní komunikaci důvěrnou

Agentura Bloomberg to ve svém kodexu uvádí stručně a jasně: „Pokud není stanoveno jinak, veškeré interní diskuse a schůze v agentuře Bloomberg jsou pokládány za off-the-record, tedy nikoli ke zveřejnění.“ Kodex listu The Washington Post pravidlo rozvádí: „Osobní stránky on-line nejsou místem pro diskusi o interních redakčních problémech, jako je získávání zdrojů, psaní reportáží, rozhodování, co bude a co nebude publikováno, personální záležitosti a neobvyklé osobní a profesní příhody týkající se našich kolegů.“

Michael Hiller ze saské pobočky Německé asociace novinářů: Žurnalistika musí být spolehlivá, jinak nepřežije

Delegace Syndikátu novinářů Moravskoslezského a Olomouckého kraje navštívila letos v červenci spolu s kolegy z Brna Drážďany. Cílem cesty bylo setkat se se zástupci saské pobočky Německé asociace novinářů (DJV) a vyměnit si informace o fungování obou novinářských organizací. Německé kolegy zastupoval jednatel saské DJV Michael Hiller. Ten odpovídal na otázky, které členy syndikátu nejvíce zajímaly.

● Martyna Radłowska-Obrusník

Na internetových stránkách DJV píšete, že se v Německu žije žurnalistikou zhruba 73 tisíc lidí. Kolik novinářů pracuje v Sasku a Sasku-Anhaltsku?

V Sasku a Sasku-Anhaltsku máme přibližně 1250 členů, většinou středního věku a nad 50 let. Počet členů naší organizace už několik let klesá. Pro ilustraci řekněme, že v roce 2004 jsme měli jen v Sasku 1600 aktivních členů. DJV zastupuje novináře a pracovníky působící v oblasti PR. Přijímáme i další zaměstnance médií, například techniky nebo grafiky. Protože naši členové vykonávají činnost v různých mediálních odvětvích, liší se i rozsah a podoba našich aktivit v jednotlivých mediálních sférách.

Přibližně polovina našich členů pracuje na volné noze.

Má vaše organizace tiskového mluvčího? Jak řešíte situaci, když je třeba, aby za DJV vyšlo vyjádření pro média?

To je má práce. Ve vedení saského DJV působí společně s předsedou celkem sedm lidí. Oni mi vždy jasně řeknou, jakou pozici mám za naší organizaci zaujmout.

Jaké jsou podmínky pro členství a tím pádem i pro získání průkazu DJV? Pokud chce být novinář členem Syndikátu novinářů v ČR, musí předložit ukázky autorského portfolia, vyplnit

příhlášku s případnými potvrzeními mateřské redakce a vyčkat na rozhodnutí členské komise.

Zájemci k nám přicházejí a říkají, že jsou žurnalisté a že se chtějí stát členy naší organizace. Setkáváme se ale s obtížemi kvůli nejednoznačné definici novinářské profese. Každý přece může přijít a říci, že se žije jako novinář. Situace je jednoznačná v případě, že takový zájemce předloží pracovní smlouvu na plný úvazek. Pak stačí vyplnit formulář. Přijetí je okamžité, dotyčný dostane také členský průkaz. Nicméně, jak jsem zmínil, téměř polovina členů DJV pracuje na volné noze, tyto pracovníci pak musejí předložit autorské portfolio, které ověřujeme.

Obecně platí, že ve zjevných případech výkonu povolání neexistuje čekací doba na přijetí. Ve sporných případech rozhoduje komise. Sasko je malou zemí, takže o každém aktivním novináři lze dohledat informace na internetu, novináři se mezi sebou navíc znají. Naši kartu si lze také koupit za sto eur, aniž by se dotyčný stal členem naší organizace.

Jaké má členství ve vaší organizaci výhody?

Členský průkaz vydáváme bezplatně. Členský příspěvek činí 20 eur měsíčně. Naším členům za něj garantujeme právní ochranu a právní poradenství. To je důležité zvláště pro osoby pracující na volné noze, protože ty nemají příliš mnoho peněz. Důležitá je u nás také oblast vzdělávání. Nedávno jsme například pořádali seminář o používání leteckých dronů v novinářské fotografii. Zapomenout nemohu ani na další poradenství týkající se všech aspektů novinářské práce. Novináři od nás očekávají pomoc v různých oblastech: mají problémy s nadřizenými, s jinými novináři nebo s lidmi, kteří využívají jejich služby, aniž by jim za ně zaplatili.

Na webových stránkách uvádíte, že členské průkazy DJV umožňují využívat slevy dokonce v půjčovnách aut nebo při uzavírání pojistek. Je to pravda?

Ano, je. Máme smlouvy s několika firmami. Stačí, když náš člen předloží průkaz, a hned mu vzniká nárok na slevu. Tyto výhody jsou individuální záležitostí každé spolkové země. Dříve jsme měli větší slevy i při nákupu aut a letenek. Firmy mají zájem s námi uzavřít dohody, ale zdůrazňují, že naše organizace z toho žádnou provizi nemá.

Patří k výhodám členství třeba bezplatný vstup do muzeí a na výstavy?

To není pravidlem. Ve velkých městech je to normální, ale v malých městech mohou kulturní organizace chtít vstupné běžně zaplatit.

Je obtížné pracovat v současné době v Sasku jako volný novinář?

Na to není jednoduché odpovědět. Zvláště v poslední době máme nicméně signály, že novináři na volné noze vydělávají málo peněz, což podle mne odráží celkovou situaci v mediální sféře. Nemálo takových novinářů tak z finančních důvodů pracuje ve sféře PR.

Přejdeme teď k aktivní obraně zájmů novinářů. Máte nějaký stávkový fond?

Ano. Patří do oblasti širšího financování. V Sasku bojujeme se zásadním problémem – v novinářském mediálním odvětví neexistují standardizované sazby honorářů a mezd. Snažíme se vyjednat lepší finanční podmínky v odměňování, ale funguje jen málo mediálních subjektů, které založily své mzdy na tarifech. Ve skutečnosti se používají pouze v MDR (*Mitteldeutscher Rundfunk – Středoněmecký rozhlas, veřejnoprávní vysílatel v německých spolkových zemích Du-*

Kresba Marie Plotěné

rynsko, Sasko a Sasko-Anhaltsko – pozn. red.). Nedávno například došlo k stávkám za zvýšení sazeb v Bavorsku a v Hamburku. Ze stávkového fondu jsme zaplatili stávkujícím ušlý zisk, tj. ty prostředky, které nedostali od zaměstnavatele kvůli účasti na stávce.

Z čeho je přesně tvořen tento fond?

Z členských příspěvků jdou dvě eura měsíčně za každého člena do stávkového fondu. Například v roce 1999 jsme měli šestidenní stávku v Sächsische Zeitung a byli jsme schopni zaplatit stávkujícím všechny jejich ušlé výdělky.

Když hovoříme o mzdách, pozorujete u vás nějaké rozdíly mezi muži a ženami?

Ve východní části Německa to není problém. Ale v západní části ano. Ženy tady mají horší pracovní podmínky, hlavně na začátku kariéry. Pokud ale jde o samotné odměňování, o zásadním problému nevíme.

Máte nějakou možnost „hlídat“ uzavírané pracovní smlouvy? Máte nějaký vzor, podle něhož by se mohli řídit nebo inspirovat novináři, kteří se chystají uzavírat pracovní smlouvy?

Nabízíme poradenství, což znamená, že můžeme ukázat na místa, kde může předkládaná smlouva skrývat problémy. Ale zde musím zdů-

raznit, že novináři nemají šanci takové smlouvy změnit. Nepodléhají totiž dvoustranným jednáním. Například teď u nás panuje velká nespokojenost v oblasti převodu autorských práv například u fotografií. Autorské právo přechází na společnost a nezůstává u tvůrce.

Jaký druh ochrany poskytujete lidem, kteří v redakcích pracují jako stážiisté?

I stážiisté musejí mít uzavřenou smlouvu. Požadujeme, aby praxe trvala dva roky a aby měl stážiista v tomto procesu nejen vzdělání v délce čtyř až pěti týdnů, ale také příjem z novinářských aktivit. Pokud jde o rozhlas a televizi, máme vzorové smlouvy, podle nichž by dobrovolníci měli dostávat asi tisíc eur měsíčně. Takže jsou v pozici, kdy jim redakce musí zaplatit za jejich práci. Na našich webových stránkách je navíc k dispozici příklad tarifní smlouvy pro rozhlas a televizi, která dává všem novinářům příležitost porovnat ji s jejich smluvními podmínkami.

Máte také etický kodex? U nás funguje etický kodex i etická komise, která se zabývá stížnostmi na neetické chování i na žurnalisty mimo syndikát novinářů.

Nic takového nemáme. Samozřejmě, že víme o etických problémech. V Německu funguje Německá tisková rada, na kterou se může kdokoli obrátit, pokud má eticky laděné výhrady k novinářské práci.

Jak vypadá váš „spolkový život“. Všimli jste si, že v červenci pořádáte letní slavnosti.

Ano. Slavnosti pořádáme dvakrát ročně, zimní v lednu a letní v červenci. V prosinci se setkáváme s novými členy, očekáváme, že nám řeknou, co se jim líbí a co není v naší práci v pořádku atd. Organizujeme také demonstrace za práva novinářů.

Jaká sociální atmosféra teď panuje mezi německými novináři?

Především sociální síť vzbuzují hodně nelibosti a nenávisti. Zaostáváme za časem. V době, kdy někdo může něco napsat na Facebook nebo Twitter, ptají se konzumenti médií – proč tomu tak není v jiných médiích? Proto musíme lidem více vysvětlovat, co vlastně děláme, proč děláme věci tak, jak je děláme. Lidé si neuvědomují, jak funguje spolehlivá žurnalistika, spolehlivost je přitom základ toho, aby novinářina vůbec přežila.

O DJV – Profesní svaz a profesní odborová centrála sdružuje nejen novináře a novinářky všech médií, ale také pracovníky tiskových oddělení podniků, státní správy, agentur pro styk s veřejností a jiných subjektů. Německá asociace novinářů má federální uspořádání a člení se do 16 právně samostatných zemských svazů. Její saská pobočka byla založen v létě 1990 v Lipsku a v Drážďanech, v současnosti má více než 1200 členů. Asociace zastupuje zájmy profesní skupiny ve veřejném životě a je vyjednávacím partnerem v mediální oblasti. Členům poskytuje poradenství, kontroluje smlouvy, poskytuje právní pomoc a vystavuje národní a mezinárodní novinářské průkazy. Informuje také členy prostřednictvím pravidelných publikací *Journalist* a *DJV Kurier* a také prostřednictvím internetu.

Kniha setkání názorů tří generací Fakta a reflexe roku 1968

Na prahu podzimu vyšla kolektivní monografie *Osmadesátý očima tří generací*. Vydal ji Syndikát novinářů ČR – Klub novinářů Pražského jara. Tato kniha, doprovázená ukázkami prací členů Klubu fotoreportérů i karikaturistů z šedesátých let, má sloužit především novinářům a publicistům, ale je k dispozici také všem ostatním zájemcům, a to v Národní a pražské Městské knihovně, v krajských vědeckých knihovnách, na humanitně zaměřených univerzitách a na internetové adrese: www.mediazurnal.cz/vyroci-1968. Kdo by ji potřeboval mít po ruce v tištěné podobě, může se obrátit na kancelář SN ČR, Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1, e-mailová adresa: kancelar@syndikat-novinaru.cz, telefon 224 142 456.

● Jarmila Lakosilová

Publikace, která má 362 stran, obsahuje 25 příspěvků a je dílem 29 autorů, příslušníků různých věkových kategorií, které spojuje zájem o celé to nesmírně plodné období čs. jara a také o etapu postupného uvolňování poměrů, jež mu předcházela. Úvodní esej ke stému výročí vzniku ČSR napsal historik Robert Kvaček. Samostatnou závěrečnou část pak tvoří obsáhlé sociologické zpracování Ankety 68, na niž odpovídalo 76 učitelů z loňského ročníku Letní školy historie, pořádané každoročně na začátku prázdnin Pedagogickou fakultou UK. Zajímalo nás, co tito pedagogové, většinou učitelé dějepisu nebo občanské nauky, soudí o politickém jaru roku 1968, jak by je charakterizovali, zda má podle nich význam se k jeho událostem vracet a konečně také, zda spatřují nějakou souvislost mezi jarem 68 a podzimem 89. Víc než tabulky a slovní souhrny zaujmou čtenáře citované názory a postřehy jednotlivých učitelů z Čech, Moravy i Slezska.

Za účasti předsedy ediční rady Adama Černého, editorky, autorů, novinářů a dalších hostů knihu v pražské kavárně Jam Café na Národní třídě 25 pokřtil zakladatel a první ředitel Ústavu pro soudobé dějiny profesor Vilém Prečan. Ocenil její kvality a význam nejen pro současníky, ale také pro ty, kdo budou šedesátý osmý rok hodnotit s odstupem dalších desetiletí. Její obsah a styl přiblížíme ukázkami.

Ožily ideály první republiky

Když jsem začala chodit do školy, visely vedle tabule podobizny prezidentů Masaryka a Beneše. Ačkoliv jsme byly malé děti, škola nám od začátku vštěpovala hrdost na samostatný svobodný stát, ve kterém máme rovnost občanů před zákonem a demokracií. Láska k demokratické vlasti a víra, že pravda vítězí, nás dále provázely dlouhá léta navzdory lžím, cenzuře, šikaně, zadrátovaným hranicím, vyhazovům z práce a nespravedlivým soudům. Přeryvem v té jednotnosti a poslední šanci našeho života byl rok 1968. Tehdy naposledy ožily ideály první republiky, aby byly za pár měsíců smeteny pásy sovětských tanků a pak už se nikdy nevrátily.

(Eva Klausnerová, 1930)

Zrádný odstup

Padesátiletý odstup je zrádný. Nejenže si člověk idealizuje minulost. Také konstruuje iluzi, když normalizační úpadek po roce 68 porovnává s představou, jak by společnost byla skvělá,

Foto Dana Kyndrová

*Slavnostní prezentace se zúčastnili také členové KNPJ.
Na snímku Agáta Pilátová a Jindřich Beránek*

nebýt okupace. Po pravdě nevíme, jak by obrodný proces skončil, v praxi jsme nezjistili, zda je socialismus dlouhodobě reformovatelný, zda by se lidská tvář po čase neukázala být maskou, za kterou se na lidi šklebí staronové elity ovládané pokušením moci. Pro mne osobně je dědictvím Pražského jara myšlenka konvergence, postupného sblížení socialismu a kapitalismu, tedy třetí cesta integrující to lepší z obou systémů.

(Ivan Hoffman, 1952)

Eskalace ducha

Všecky výhrady známe z paměti: reformy vyšly z komunistických řad (a odkud odjinud ve státě, kde vládla KSČ?), Dubček byl slabý politik, nestačilo se v krátké době vlastně nic realizovat, nebyla šance zvítězit atd. atd. Tyto názory se pohybují jen po *vnějšku jevů*. Osmadesátý rok se vyklenul jako katedrála. Vyvrcholilo jím pnutí duchovních sil, systematicky, krok za krokem připravované od chruščovovského tání. V jediném roce pak, před okupačním aktem i po něm, se odehrála neuvěřitelná eskalace ducha. Ze všech periodik těch dramatických měsíců dodnes vyzařuje kritický intelekt. Okamžik? Zajisté, ale okamžik vítězství ducha nad tupostí, omezeností a všemi nešvary Čechů i Slováků,

vítězství charakteru, které nemá od roku 1945 v naší novodobé historii období. Všeomnohé výhrady jsou výhradami zaskočených a bojácných, těch, kdo umně skrývají vlastní názor, mají-li vůbec jaký.

(Martin Kučera, 1958)

Ve společné jednotné vlasti

Dubček má ještě jednu tvář, na niž se zapomnělo kvůli jeho dosti nešťastnému působení ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ v Praze. Jak už jsem naznačil, ve státě bez státní ideje museli mnohdy historikové suplovat jako její strážci. A právě v tom našli u Dubčeka porozumění a nápravu. Právě v tom je opravdová Dubčekova velikost jako československého státníka. Narodil se v téměř domě jako Ludovít Štúr a za stého výročí Matice slovenské se dostal k moci na Slovensku; vzápětí přednesl sérii projevů, které vybízely k domyšlení a dořešení vztahu dvou rovnoprávných ohnisek v naší elipse, aby se zajistila její soudržnost. Odpověděl na otázku po smyslu existence společného státu dvou blízkých národů s neodlučným osudem. *Ve společné jednotné vlasti* (jak zněl jeho oblíbený termín) viděl pro oba národy záruku možnosti žít po svém, ve svobodě a spravedlnosti. Toto pak tvrdošjně prosazoval v praxi, a to do-

Foto Dana Kyndrová

Hodnotícím slovům Viléma Prečana naslouchá editorka Jarmila Lakosilová

konce i po svém (rovněž neslavném) návratu do Prahy roku 1989. S touto československou ideou spojil svůj život a nikdy se jí nevzdal. (Jan Tesař, 1933)

Můžeme se zlobit?

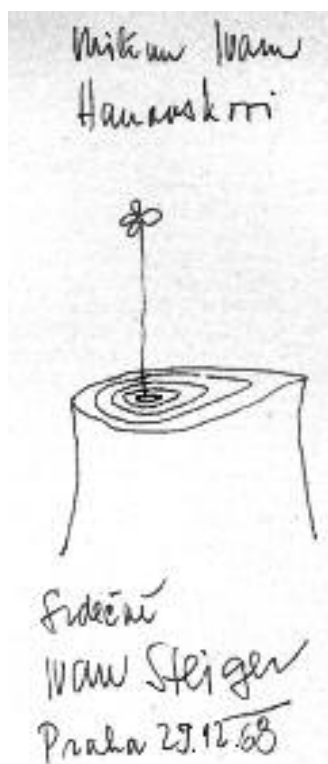
Kolega [Rudolf] Battěk, který byl členem vedení Klubu angažovaných nestraníků, řekl: *Politický vůdce, když dojde na lámání chleba, musí být připraven zemřít.* Jenomže je otázka, zda Sovětský svaz v kontextu světové politiky, kterou tehdy vedl proti Americe, Dubčeka, Černíka a spol. skutečně zabít chtěl. On je chtěl jenom mučit a vystrašit. Mohli říct ne, mohli spáchat sebevraždu, jako tu příležitost dávali Kriegelovi, když řekl: *Já nic nepodepíšu.* [...] I kdyby riskovali všichni, i kdyby všichni dokonce spáchali sebevraždu, armády by se byly odsud nehnuly. Tanky, které tady všude stály a měly hlavně namířené do kasáren, které byly plné vojáků, by je byly bezohledně rozstřílely. My jako politicky neangažované obyvatelstvo bychom byli při tom hlava nehlava zmasakrováni také. Jak se potom můžeme na ty bezmocné reformisty zlobit? [...] Říct jim, že v situaci, která nastala, se měli nechat postřílet a dát rozkaz vojákům? To by skutečně znamenalo, slovy Benešovými, *vést národ na jatka.* [...] Co by se bylo docílilo kromě statečného gesta? (Jaroslav Kohout, 1926)

Směr určovali zrádci

Okres Brno-venkov spolu s okresem Blansko, kam okupační armády nezavítaly vůbec, je smutným dokladem toho, jak se reformy Pražského jara složitě dostávaly do menších měst a na venkov, kde jim aktivně bránili, minimálně svojí nerozhodností, nižší funkcí strany. Bohužel právě oni zpravidla tvořili hlavní část těch straníků, kteří v letech tzv. normalizace postupovali do vyšších a vyšších pater moci. Ti, které v dnešním kontextu vnímáme jako zrádce, určovali směřování Československa na dalších jedenadvacet let. (Jan Krajčirovič, 1991)

Mějme odvahu

Národní rozměr roku 1968 neoddiskutovatelně přispíval také k tradičnímu českému mudrlantství ve smyslu *my Češi víme dobře, co děláme, ukážeme světu!* V souvislosti s rostoucím důrazem na posílení a právo československé suverenity zde tak byla nevědomky pěstována forma českého nacionalismu, která byla jednak přehlíživá vůči slovenské otázce (*co to tam vykládají o národě, když my Češi uskutečňujeme revoluci socialistické demokracie*) i krajně nevybíravá vůči složitým mezinárodně politickým problémům. [...] Odkazy na mnohé problematické momenty chápou jako výzvu k dalšímu rozvíjení a překračování myšlenek, které radikální demokraté na konci šedesátých let formulovali. Tak jako nebyl jednou provždy dán svět státního socialismu, není současný kapitalismus po-

Kresba Ivan Steiger

slední dějinnou formací. Mějme tedy odvahu myslet jiné světy a modelovat je v reálné praxi. Když už nic jiného, pomůžeme tak třeba zabránit těm alternativním scénářům k soudobé společnosti, jejichž realizaci bychom si nepřáli. Někteří na obzoru přitom může defilovat obraz demokratického socialismu jakožto cíl, k němuž má cenu směřovat.

(Jan Mervart, 1980)

Historické paralely

Z Pražského jara prokazuje největší životnost vzpomínka na vojenskou invazi 21. srpna. Toto výročí začíná být využíváno k vytváření paralel mezi brežněvovským a současným Ruskem. V devadesátých letech se to objevovalo jen velmi okrajově, např. v souvislosti s válkou v Československu. V letech 2006–2008 se srpnová okupace připomínala, když šlo o možnou stavbu amerického radaru na našem území; v roce 2008 při ruské invazi do Jižní Osetie a od roku 2014 v kontextu s krizí na Ukrajině.

Je zajímavé, že odkaz na invazi z roku 1968 byl v diskusích o výstavbě radarové základny používán jejími obhájci i odpůrci. Obhájci argumentovali tím, že radar nás zbaví nebezpečí nové ruské invaze. Odpůrci prohlašovali, že už nikdy nechtějí na českém území cizí vojska, ani sovětská ani americká. Výstavba radaru tak měla podle názoru jedněch zabránit novému srpnu 1968, zatímco z pohledu druhých měla být jeho opakováním.

V českých veřejných debatách o zahraniční politice jsou odkazy na sovětskou invazi vedle odkazů na Mnichov nepochybně dosud nejčastějším historickým argumentem. Opětovně se vyskytují varování, že zejména mladá generace neví, jaké Rusko ve skutečnosti je. Bývají vytvářeny paralely mezi dobou před okupací v roce 1968 a dneškem: Jak v roce 1968, tak i dnes je mezi námi mnoho vlastizrádců ochotných podporovat Rusy. [...] Zdá se, že zatímco v devadesátých letech bylo psáno o 21. srpnu prezentováno především jako selhání osmašedesátníků, po roce 2005 převládá jeho interpretace jako varování před opakováním ruské agrese jinými prostředky.

(Stanislav Holubec, 1978)

Ohlédnutí za rokem nadějí

Co zbylo z programu a nadějí roku 1968? Na první pohled možno říci, že nic – snad jen ona papírová federace, která ale stejně představy a tužby Slováků nenaplnila. Při podrobnějším zkoumání však ke svému překvapení zjistíme, že ten překotnými událostmi nabitý rok zanechal v české i slovenské společnosti trvalou stopu a že po něm již nic nebylo takové jako před ním.

(Jan Rychlík, 1954)

Podrobný obsah knihy, jejích oddílů z domova, z krajů i ze zahraničí a z oblastí mezinárodních vztahů, textů věnovaných médiím a také osobním vzpomínkám či názorům, získáte nejen na uvedených webových stránkách Syndikátu novinářů ČR, ale v přehledné elektronické podobě i na adrese monografie1968@seznam.cz.

„Tak to ať je to snad radši takhle...“

Když jsem jako teenager začal rozum brát (včetně toho politického, tehdy samozřejmě poněkud embryonálního), patřil k mým nejoblíbenějším rozhlasovým pořadům jeden, Zápisník zahraničních zpravodajů, který se kupodivu, či spíše zákonitě, na dnešním Českém rozhlase už přes šest desítek let vysílá dál a dál a posluchače má jistě stejně věrné jako Zápisník z pozeňnaných let šedesátých. Působily v něm tehdejší rozhlasové hvězdy typu Věry Ščovičkové, Karla Kyncla, Jiřího Dienstbiera, Luboše Dobrovského a mezi nimi na místě zajisté neposledním i Honzy Petránka (* 28. 12. 1931–† 10. 11. 2018).

● Libor Dvořák

Tito lidé samozřejmě museli i v letech, jež jsme právě označili za „pozeňnaná“ a která byla v kontextu pouornového komunistického režimu bezesporu liberální, plnit linii a pokyny strany a vlády, mohli právě ve svém víkendovém týdeníku dát naplno průchod svým skutečným novinářským schopnostem a dovednostem. K těm přirozeně patřilo nejen dobré a poučené pero, ale také schopnost svou práci „prodat“ v charakteristické, osobní mluvní manýře. Zvládali to všichni již jmenovaní (a koneckonců i nejmenovaní), ale řekl bych, že právě Petráněk v této oblasti opravdu vynikal – jeho hlasový projev za každých okolností působil jistě, poučeně a především důvěryhodně. Což si podržel až do konce své novinářské kariéry...

Tu, podobně jako v případě dalších jmenovaných i nejmenovaných výrazně poznamenala dvacetiletá normalizace, která rozhlasové špič-

ky vytlačila buď do emigrace, anebo do disentu. Honza si vybral to druhé, až po výhradně manuální povolání a podpis Charty 77, který mu beztak nelehký úděl dále zkomplikoval.

Po listopadu se konečně mohl k novinářině vrátit a i po té dlouhé pauze tak znovu začal osvědčovat vše to, o čem už byla řeč. Není proto divu, že jsem s ním od začátku 90. let spolupracoval v ČST, na Rádiu Alfa a poté v ČT či v Českém rozhlase. A není proto divu, že nás nakonec pojilo dlouholeté upřímné přátelství.

A to i v posledních letech, kdy jsme se – zejména pokud jde o hodnocení ruského vnitropolitického vývoje a vnímání současného Ruska očima jeho blízkých i vzdálenějších sousedů – spolu často neshodli. V této chvíli ale člověka napadá, že různost názorů je vlastně (alespoň doposud) znamením celé polistopadové doby a že kvalifikované hlasy z novinářského main-

streamu vybočující jsou přinejmenším užitečné. I ve chvíli, kdy s nimi nesouhlasíme...

A ještě jedna, vyloženě osobní poznámka: Honzova příslovečná, někdy až nemoudrá pracovitost, již se, jak od něj vím, snažila rodina marně čelit, na sebe před pár lety vzala docela zajímavou podobu. Když byl osmdesátník a my jeho životní jubileum oslavovali v dnes již letitěm „bubeníčkovském“ překladatelském kabaretu Hany Kofránkové, můj bratr Milan obdivně glosoval Honzovu duševní svěžest i ve věku tak pozeňnaném. Jubilant, už tenkrát zápolící s mnoha neduhy, mu odpověděl: „Hochu zlatej, mám kamaráda, který je ve vynikající fyzické formě – akorát že o tom neví. Tak to ať je to snad radši takhle...“

Budeme na tebe myslet, Jene!

Autor je rusista a dlouholetý pracovník ČRo

Kniha rozhovorů z dílny jihočeských novinářů

Novinkou na současném českém knižním trhu se stala kniha rozhovorů, kterou v roce stého výročí založení republiky sestavil Syndikát jihočeských novinářů. Publikaci vydalo nakladatelství Epika pod titulem *Stopy v jihočeské kultuře aneb Ohlédnutí s Múzami*. Už z názvu je patrné, oč autorům této knižní novinky vlastně šlo.

● Hana Hosnedlová

Vsouhrnu se snaží o dílčí ohlédnutí do minulosti formou rozhovorů s kulturními osobnostmi jižních Čech, o autentickou výpověď v podobě jejich osobních i profesních vzpomínek. Jde o osobnosti dosud aktivní (v oboru hudby, divadla, výtvarného umění či literatury) a v povědomí Jihočechů, a nejen jich, spolehlivě zakotvených.

Ve zprostředkovaných slovních návratech

se sice nedostanete zpátky o celé století, ale i tak stojí tyto nostalgické střípky z časů uplynulých za to. Vždyť mnohé prezentované vzpomínky jsou součástí vzpomínek i našich čtenářů. A neškodí si je promítnout také z hlediska současného nazírání daných skutečností a souvislostí.

Tucet osobností, které se podílely a podílejí na kulturním obrazu města, místa, kraje či pří-

mo konkrétního uměleckého oboru v rozhovorech s jihočeskými novináři otevřeně reflektuje minulé i současné dění. Nezastírají vášně a nadšení pro své umění, formulují pochybnosti, úsudky i velká přání, nevyhýbají se ani bolestným připomínkám či kritickým slovům. Jsou upřímnou a zajímavou zpodobou i divíky otevřenými do soukromí několika z těch, se kterými jste měli možnost ujít kousek života.

Klub kultury SN ČR vítá nové členy

Nové tváře chce získat Klub kultury Syndikátu novinářů ČR. Cílí především na dlouholeté členy syndikátu, kteří na rozdíl od nově příchodících nedostávají přímo na vědomí, že se mohou stát součástí některého ze zájmových klubů.

„Náš klub poskytuje svým členům pravidelně informace z různých oborů kultury. Například z oblasti výtvarného umění, architektury, hudby, divadla, filmu, televize, fotografie, literatury, kulturního dědictví, péče o památky ne-

bo knihovnictví,“ přibližuje čestný předseda klubu kultury Aleš Holub jednu z činností na kulturu zaměřených novinářů sdružených v syndikátu.

Důležitým zdrojem informací pro členy je také bulletin *Kultura* vycházející pětkrát ročně. Do časopisu, který eviduje Ministerstvo kultury ČR, přispívají nejen řádní členové klubu, ale i hosté klubu a příznivci. „Klub má také webové stránky, pravidelně pořádá vlastní akce, publikuje kulturní informace, a to nejen v Praze, ale také

mimo ni tak, aby měli členové přehled o kulturním životě v celé republice,“ doplňuje Aleš Holub s tím, že klub uvítá také spolupracovníky bulletinu *Kultura*.

V případě zájmu o členství nebo o více informací stačí navštívit sekretariát SN ČR (Senovážné náměstí 23, 110 00 Praha 1, III. patro) nebo napsat e-mail na kancelar@syndikat-novinaru.cz.

Čtvrtá moc ve 21. století na turecký způsob

Označení žurnalistů za čtvrtou moc je odvozeno od tradičního dělení mocí v demokracii na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, k níž v moderních dobách přibyla moc čtvrtá, totiž média. Jako první prý promluvil o tisku jakožto o čtvrtém stavu či čtvrté moci (the fourthe state) jeden z otců konzervativní politiky Edmund Burke v roce 1787 během parlamentní debaty o způsobu, jímž tisk referoval o dění v britské Dolní sněmovně.

● Jaroslav Veis

Do konce 20. století role tisku, respektive médií jakožto čtvrté moci ve společnosti trvale vzrůstala, přičemž vrcholu dosáhla v jeho poslední čtvrtině. Bez novinářů odhalené aféry Watergate by nikdy nebyl donucen odstoupit prezident Nixon a bez spolupráce západních médií, jejichž informace se šířily i přes železnou oponu, by se mnohem obtížněji rozpadal i totalitní sovětský blok.

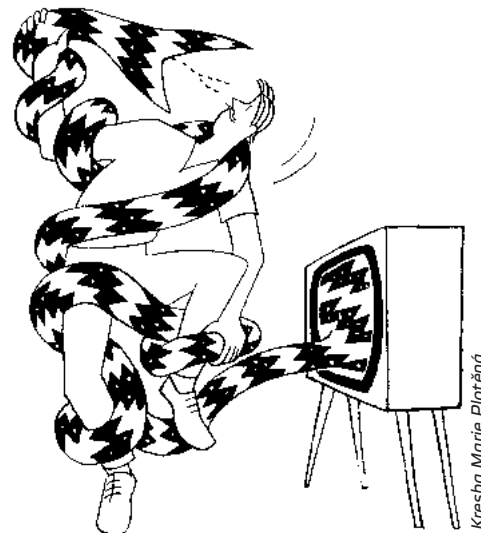
Jedenadvacáté století však přineslo podstatnou změnu: politici se stále častěji snaží média spoutat a jejich kontrolní vliv omezit. Vlády například v Polsku nebo v Maďarsku už přímo ovládly média veřejné služby, maďarský prezident Viktor Orbán navíc propracovaným systémem směřování reklamy státních firem spřízněným vydavatelům likviduje soukromá nezávislá média, aniž by je přímo zakazoval. Donald Trump zase média, kromě těch jemu nakloněných, pravidelně označuje za nepřátele lidu.

Bizarním vrcholem tohoto trendu je pak Turecko, druhdy stát, který reálně aspiroval na členství v Evropské unii a měl ambice stát se průkopníkem demokracie v islámském světě. Autokratický turecký prezident Recep Erdoğan dnes média přímo zakazuje, kritické novináře označuje za spolupracovníky teroristů a otevřeně prohlašuje, že demokracie (tedy v jeho pojetí) a nezávislá média jsou vzájemně neslučitelná. Turecko navíc podle informací Výboru na ochranu novinářů (CPJ) vězní už druhý rok nejvíce žurnalistů na světě.

Jak to všechno začalo

V srpnovém čísle bostonského měsíčníku Atlantic popisuje novinářka Zia Weiseová dlouhodobou proměnu turecké mediální scény počínaje prvním Erdoğanovým volebním vítězstvím v roce 2002. Zpočátku vše vyhlíželo nadějně. Jeho strana AKP tehdy liberalizovala mediální zákony a nějaký čas se zdálo, že média začnou hrát roli skutečného hlídacího psa. V zemi, kterou od pradávna sužuje nevyřešená kurdská otázka, to vůbec nebyla snadná záležitost. Médii rovněž neprosplávalo, že je nadále ovlivňovalo několik velkých vlastníků a nepolevovala ani tradiční autocenzura.

Po druhých vítězných volbách v roce 2007 však spustil Erdoğan vlnu represí soustředěnou na oponenty. Jeho dosavadní názorový soupeř Fetullah Gülen se v americkém exilu stal jeho úhlavním nepřítelem a vbrzku se jeho předním terčem na domácí scéně stali novináři. Už v roce 2009 zareagoval na to, že noviny vydávané mediální skupinou Doğan referovaly o vládním korupčním skandálu, miliardovou pokutou. Za skutečný a katastrofální přelom je však považován rok 2015, kdy strana AKP ztratila parlamentní většinu, zastavilo se vyjednávání s kurdskou menšinou a turecká společnost se výrazně zpolarizovala. O rok později přišel pokus o státní převrat a – jak Zie Weiseová řekl turecký zástupce v organizaci Reportéři bez hranic Erol Önderoğlu – „v Turecku toho roku skončila vláda práva“. Za mřížemi se během vý-

jimečného stavu, který byl poté vyhlášen, ocitlo víc než sto tisíc lidí, z nichž celá řada byli novináři. Polovina z nich stále ve vězení je, a další desítky tisíc lidí pracujících ve veřejném sektoru přišly o zaměstnání.

Finální rána svobodným médiím

Poslední hřebíček do rakve nezávislých médií v Turecku zasadil Erdoğan podle Weiseové letos na jaře, když byla mediální skupina Doğan nuceně prodána do rukou jemu nakloněné společnosti. Vláda teď má v rukou víc než 90 % všech v zemi vycházejících novin. Existuje sice ještě několik médií, ochotných riskovat nepřátelství vlády, ta však musí čelit stále tvrdšímu ekonomickému tlaku. Ten samozřejmě směřuje nejen na vydavatele, ale v podobě otevřené represe se týká i samotných novinářů. Čím dál častěji stojí před soudy, jež zdaleka nerozhodují nezávisle. Za mřížemi jsou dnes desítky nepohodlných reportérů a komentátorů. Weiseová však konstatuje, že profesní solidarita v zemi funguje jen minimálně a protesty novinářů proti perzekuci kolegů jsou jen řídké.

Paradox vraždy Džamála Chášakdzího

O to paradoxně působí tvrdý tlak Erdoğanových úřadů i jeho samotného na vyšetření říjnové vraždy exilového saúdskoarabského komentátora Džamála Chášakdzího na saúdskoarabském konzulátu v Istanbulu. Erdoğan, který sám po stovkách pronásleduje nepohodlné novináře, kteří ho kritizují, náhle usiluje o potrestání vraždy jiného novináře, jehož proviněním je také pouze kritika vlády. Háček tkví v tom, že je to jiná vláda, kterou Chášakdzí navíc kritizoval z pozic, které jsou Erdoğanovi blízké.

Představitelé turecké mediální scény se k Erdoğanově kritice nepřipojují, dokonce ji ani nekomentují. Tajemník turecké Unie novinářů

Džamál Chášakdzí se v lednu 2011 účastnil ekonomického fóra ve švýcarském Davosu

to vysvětluje suše: „Nejde o nějakou politickou agendu. Turecké novinářské organizace se pokoušejí vyrovnat především s obrovskými problémy vlastních členů, soudními procesy, které jsou proti nim vedeny, s likvidací médií, s nezaměstnaností. Každý den musíme hájit před soudem zdejší žurnalisty. Na Chášakdžího případ není jednoduše čas.“

Složitost situace reflektuje i postoj mezinárodních novinářských institucí. Výbor na ochra-

nu novinářů (CPJ) v souvislosti s Erdoğanovou aktivitou v Chášakdžího případu připomíná, že „Turecko už druhý rok vězní nejvíc novinářů ze všech zemí světa. Loni to bylo 81 novinářů, letos 73.“ Také ve Vídni sídlící International Press Institute konstatuje: „Ani děsivost Chášakdžího vraždy nemůže odpoutat naši pozornost od pronásledování novinářů v Turecku samotném.“

Turecká situace nám sice může připadat vzdálená, zejména kulturně. Demokracie i svo-

boda projevu je na Západě, k němuž se počítáme, mnohonásobně pevnější než v islámské kultuře, do jejíž sféry Turecko patří. Vývoj mediální scény v Polsku a zejména v Maďarsku však varuje, že pokud se k moci dostanou volení autokraté, jejichž je Viktor Orbán dnes už modelovým příkladem, může být svoboda projevu snadno ohrožena i v demokracii, která se omezí na pouhé volby. Koneckonců, i Erdoğan se k moci dostal tak, že byl zvolen.

Za básníkem, novinářem a překladatelem Umíněný Ikaros Luboš Příhoda

Den, kdy jsem se s Lubošem Příhodou seznámil, jen tak nezapomenu. Byla neděle 1. ledna 1992. Nastoupil jsem do redakce obdeníku Region. První den v práci se pro mě stal, jak mi později Luboš přiznal, bezmála dnem posledním. Poslali mě do jedné restaurace, v níž měla policie o silvestrovské noci někoho zmlátit. Nemazal jsem se s tím. Článek měl úderný titul: Policajti jako za starých časů. Napsané to prý bylo dobře, jen s pravdou se to nepotkalo.

● Jan Šebelka

Přes velký věkový rozdíl se z nás stali přátelé. Občas u piva vzpomínal na šedesátá léta. Třeba když s Ladislavem Dvorským a s Ludvíkem a Milanem Kunderovými překládali poezii Reiner Kunzeho. O dva roky později už měl na kontě překlady tří výborů poezie východoněmeckých básníků. V Evropě se znal s řadou německy píšících literátů, především básníků z NDR, SRN, z Curychu a z Vídně. Dopisoval si s laureátkou Nobelovy ceny Nelly Sachsovou žijící ve Stockholmu. Překládal, psal verše, cestoval, publikoval v časopisech i v rozhlase. V tu dobu už pracoval jako novinář. Nejdřív v podnikovém časopisu Paprsek, později v obdeníku Vpřed. V letech 1967–1968 současně redigoval v časopise Dialog edici Tranzit věnovanou překladům německé poezie.

Pak přišli Rusové. Konec mejdanu, říkal. V novinách vydržel do roku 1970, ale soudruzi mu nezapomněli Svobodný Vpřed, který s dalšími nadšenci vydávali po vpádu vojsk spřátelených armád dvakrát denně. Z novináře se stal pomocný dělník v zemědělství. Po úrazu, při němž málem přišel o ruku, dostal částečný invalidní důchod. Pracoval na půl úvazku. Pro rodinu s dvěma dětmi nastaly zlé časy.

Psal do šuplíku. Až po revoluci mohla vyjít sbírka básní *Promluvy do zdi*. Vrchol jeho básnické tvorby. Potřeboval se z těch normalizačních s*áček vypsat. Podařilo se mu to excelentně. Dál překládal, občas publikoval, ale pod jmény svých nezakázaných přátel.

Po listopadu 1989 se k novinářině vrátil. Z orgánu OV KSČ v Liberci, obdeníku Vpřed, udělal populární Region, který měl náklad 20 000 výtisků. Založil krajskou pobočku Syndikátu novinářů ČR v Liberci, která dodnes funguje. V letech 1990 až 2014 byl členem Řídícího výboru Syndikátu novinářů ČR, který zastupoval ve středoevropské skupině novinářských organizací.

Noví majitelé Regionu ho v roce 1992 poslali do předčasného důchodu. „Měl jsem ales-

Foto archiv rodiny Luboše Příhody

Luboš Příhoda během letošního připomenutí výročí začátku okupace 21. srpna

poň čas na psaní a organizování literárního života v Liberci,“ říkal, ale byla z toho cítit hořkost. Věděl jsem, že to nese hůř, než když musel v roce 1970 z novin odejít. Nezatrpknul. Psal do Sächsische Zeitung, založil s kamarády Kruh autorů Liberecka. Překládal, editoval literární sborníky, pracoval na druhém vrcholu své tvorby, na knize o libereckém osmašedesátém

a devětašedesátém roku: *Nejdřív tanky – potom pendreký*. K jeho osmdesátinám vyšla bibliofilie *Umíněný Ikaros* (2014). Název, který mnohokrát měnil, vystihuje Lubošův postoj k životu. Nikdy se nevzdávat.

Mluvil jsem s ním jen pár hodin předtím než náhle zemřel. Po delší době byl plný optimismus. Dostal chuť zas něco psát.

Luboš Příhoda (nar. 2. 8. 1934 v Náchodě, zemřel 16. 10. 2018 v Liberci), textilák, novinář, publicista, překladatel, básník, editor. **Vlastní tvorba:** *Promluvy do zdi* (2004), *Umíněný Ikaros* (2014), *Nejdřív tanky – potom pendreký* (2015), *Tři zlaté vlasy děda Vševeda* (Mladá scéna, Ústí nad Labem 1986). **Překlady:** J. Bobrowski: *Litevské klavíry a Boehlendorff a ti druhzí* (1971) a *Tanečník Malige* (1989); C. F. Mayer: *Král a světec* (1994); Isa Engelmann: *Návrat pod zelenou střechu* (2004) a *Židé v Liberci* (2007); H. Preissler: *Hlasy mrtvých a živých* (1961); R. Kunze: *Věnování* (1964, s L. Dvorským, M. a L. Kunderou); H. Cibulka: *České motivy...* (1967). **Editoval** deset velkých literárních sborníků s názvem Kalmanach a česko-německou čítanku spisovatelů Liberecka *Naše krajina slov – Unsere Wortlandschaft* (2011). **Ocenění:** Varšava (2011), hlavní cena v novinářské soutěži PL-CZ Local Press Awards, Osobnost Euro-regionu Neisse-Nisa-Nysa (2014).

Šéfdramaturg pořadu Reportéři ČT Marek Wollner: Nezávislost novinářů je důležitý, byť už zprofanovaný pojem

Vede reportážní publicistiku České televize, už 14 let zastává funkci šéfdramaturga pořadu Reportéři ČT. Dříve pracoval v Lidových novinách nebo Respektu a stál u zrodu časopisu Týden. S Markem Wollnerem Mediažurnál hovořil nejen o svobodě a nezávislosti médií, ale i o principech reportážní žurnalistiky. Dlouholetého novináře a šéfredaktora reportážní publicistiky ČT jsme se zeptali také na to, co by poradil dnešním začínajícím novinářům.

● Martin Melichar

Jaká je vaše definice nezávislé žurnalistiky?

Pojem nezávislé žurnalistiky je bohužel zprofanovaný, vyhýbám se mu. Nezávislost si do štítu píše kdekdo, včetně webů, jako jsou Parlamentní listy, které vlastní aktivní politik a miliardář Ivo Valenta. Nápis nezmizel ani ze záhlaví Lidových novin, přestože je koupil politik, podnikatel a momentálně premiér Andrej Babiš. Považuji za velmi důležité, aby novinář neměl vazby na politické strany a na ekonomické subjekty, ale tohle jsou příklady zjevného popření smyslu nezávislosti, což je samozřejmě velmi silně poznat i na obsahu.

Pokud rozlišíme nezávislost u soukromých a u veřejnoprávních médií, spatřujete tam rozdíl?

Pojem by si měl stále udržet význam. Všechna média však mají své pasti. Soukromé médium žije z inzerce, reklamy a sponzorských darů a tradicí nejlepší západní žurnalistiky je, že inzerenti médium nesvazují. Mezi redakcí a vydavatelstvím je tzv. čínská zeď. V Čechách taková čínská zeď nikdy neexistovala. Vzpomínám si na své dřívější reportáže o cestovní kanceláři Václava Fischera. O jeho problémech nepadla v denících MF DNES, Lidových novinách a myslím ani v Právu jediná zmínka, protože měli od Václava Fischera reklamu za miliony korun. Naopak už tehdy psal Jaroslav Plesl v Lidových novinách, že Václava Fischera účelově kritizují. Netrvalo dlouho a mé zjištění o tom, že podnikatelská ikona je zadlužená, kam se podívá, a že dokonce porušuje zákon, když prodává zájezdy bez pojištění pro případ krachu, se potvrdilo.

Je dnes situace ještě horší? Jste v kontaktu s novináři ze soukromých médií?

Mluvil jsem o médiích vlastněných politiky, třebaže přes nějaké fondy, a v těch médiích pracují lidé, kteří se chlubí přátelstvím se svými majiteli. Šéfredaktor Lidových novin István Lékó je kolega, kterého znám skoro tři desetiletí a s nímž jsem pracoval v několika redakcích. Přátelí se s Andrejem Babišem, a přitom píše politické komentáře, na nichž je to zatraceně znát.

Co jste Istvánovi Lékovi řekl, když se v roce 2013, kdy vydavatelství MAFRA koupil Andrej Babiš, stal šéfredaktorem Lidových novin?

Vůbec nic, my jsme se dost dlouho neviděli. Stěžejní se stal vliv na obsah novin. Jestliže se

v minulosti objevila nová zjištění v případě farmy Čapí hnízdo, noviny vydavatelství MAFRA měly jako hlavní téma přemnožená prasata, autolékárničky či informaci o tom, že zpráva OLAF kolem Andreje Babiše jen opatrně našlape, ačkoli opak je pravdou. Těch případů je celá řada a netýkají se pouze Andreje Babiše.

Máte nějaký další signifikantní příklad?

Například, když redakce pracuje na zásadním článku o sponzorech Miloše Zemana, kteří jsou napojeni na Kreml, a článek je zamaskován na čtvrté straně, zatímco titulní článek popisuje problémy s kominíky. Týden před tímto případem se v MF DNES objevil „otvírák“ o tom, že vláda chce více hradit pokusy o umělém oplodnění. My víme, že ve svěřenském fondu Andreje Babiše jsou firmy, které se umělým oplodněním zabývají. Na první pohled to vypadá, že MF DNES vychází vstříc párům, které mají problémy s početem dítěte. Už nám však neřeknou, že jde o byznys, který bude financován státem a na druhé straně bude stát s kasičkou Andrej Babiš a jemu coby beneficiantovi fondu peníze potečou.

Co další deníky mimo vlastnické portfolio současného předsedy vlády?

Existuje samozřejmě ekonomická propojenost se silnými ekonomickými subjekty a bohatými lidmi, jako je Penta, Daniel Křetínský či miliardář Zdeněk Bakala. U nich jde o střet zájmů v případě, že mají popisovat jejich byznys či naopak něco, co by mohlo být s jejich byznysem v nesouladu. Například šéfredaktor Respektu Erik Tabery vydal prohlášení, že raději o Bakalových aktivitách či kauzách psát nebudou, protože by jim to čtenáři nevěřili. Velice složitě se z toho snažili vybruslit. Je to však jedna dílčí, byť významná a rozvětvená kauza, zatímco u aktivního politika, notabene premiéra, se střet zájmů v novinách projevuje samozřejmě daleko výrazněji. Celkově z jejich redakce cítím atmosféru svobodnou, která je nezbytná pro kritickou a objektivní žurnalistiku.

Začátkem roku 2017 nejen proti vašemu pořadu Reportéři ČT, ale celkově na Českou televizi útočili vrcholní politici v čele s premiérem Andrejem Babišem a prezidentem Milošem Zemanem. Rozproudila se diskuse o bu-

Marek Wollner

doucnosti a svobodě veřejnoprávní televize. Jaká je nyní situace a atmosféra v ČT?

Nic zásadního se od té doby nezměnilo. Mě tyto výroky nevzrušují a nemají na mou práci vliv. Jsem na ně zvyklý a je to pro mne svým způsobem ocenění a vyznamenání. Kdyby mě chtěli nedej bože vyznamenat a dát mi metál, tak se budu hluboce stydět. Před časem si vzpomínám, že nám prezident Zeman z obrazovky TV Barrandov vzkázal, že kvůli pořadům *Reportéři ČT a 168 hodin* by měla ČT přijít o koncesionářské poplatky. To je snaha přímo politicky ovlivňovat ČT. Bylo to bezprostředně poté, co jsme odvysílali reportáž o napojení sponzorů jeho strany na Putina právníka.

Nenapadla vás v této souvislosti možnost, že by mohla být Česká televize politiky v její současné podobě zlikvidována?

Jestli někdo bude mít někdy chuť veřejnoprávní televizi zrušit, tak ji zruší. Vytváříme pořad, který se nikdy politikům nelíbí, ať byla u moci jakákoliv strana. Jsem na to zvyklý a patří to k mojí práci. Na druhou stranu jsem si jist tím, že by společnost zlikvidováním ČT přišla o velmi důležitou instituci, která má význam pro podstatu demokracie. Kdyby se to stalo, mělo by to hluboké dopady na vývoj demokracie. Z osobního hlediska mě však obavy nenaplní.

Co říkáte na Radu ČT nebo Českého rozhlasu, kterou volí a odvolává Poslanecká sněmovna. Zaručuje tento systém dostatečnou nezávislost?

Nic nezaručuje nezávislost. Nezávislost zaručují lidé, kteří v té instituci pracují a naplňují ji. Jejich rovná páteř a špetka odvahy. Členové těchto rad nebudou nezávislejší tým, že je jmenuje například rektor vysoké školy nebo jakákoliv společenská instituce. I do nich si mohou politici dosadit své lidi a buďte si jist, že by to udělali.

Je podle vás současný veřejnoprávní model v České republice dobře nastavený?

Bohužel u nás i v jiných postkomunistických společnostech funguje jakýsi neurotický problém, že se snažíme vše neustále měnit. V současnosti máme britský model. Proč – pokud si někdo myslí, že tento model nefunguje – by u nás fungoval model německý? My nejsme ani Velká Británie, ani Německo. Neexistuje pro nás model, který bychom přijali a měli bychom po starostech. V posledních letech jsem zažil rady ČT, které fungují celkem dobře, a žádný tlak necítím. Situace vypadala jinak v době, kdy Radu ČT vedl Jiří Baumruk a Helena Fibingerová. Proti jejich snahám naše reportáže cenzurovat jsem se velmi často hlasitě bránil. Ale ve chvíli, kdy o tom tehdy napsali například v MF DNES nebo v Lidových novinách, tak se to dít přestalo.

Pořad Reportéři ČT nabízí každý týden tři nové reportáže. Jakým způsobem určujete témata, na kterých budete pracovat a konzultujete náměty s programovým vedením ČT?

V žádném případě, žádná taková konzultace neexistuje. To bych tu nemohl pracovat. Za reportáže jsem odpovědný a jsem pod nimi pode-

psaný. Jsou to naše témata. Vybíráme je s ohledem na jejich relevanci. Samozřejmě, že kdyby na mém místě seděl někdo jiný, vybíral by zřejmě témata jiná. Třeba by se začal vyhýbat střetu s vládou a začal by novinářinu praktikovat tak, jako to dělá MF DNES a Lidové noviny. Tak už to vypadá ve všech středoevropských postkomunistických televizích.

Sledujete i jiné televize a jejich reportážní práci?

Zábavná je TV Barrandov, kde její ředitel popírá veškerá obsahová a formální pravidla televizní žurnalistiky. Například jeden z jeho pořadů se jmenuje Kauzy Jaromíra Soukupa, kde si vše odvypráví sám podle vlastní potřeby a nikomu jinému nedá slovo. Kdybychom popsaným způsobem pracovali v Reportérech ČT, nepřežili bychom ani týden.

Pokud se k vám dostane utajovaná informace, jakým způsobem pracujete se zdrojem a kdy se rozhodnete ji zveřejnit?

Máme oprávněnost ji zveřejnit až ve chvíli, kdy ověříme, že je pravdivá. Některé informace ověřit nelze, tím pádem se vysílat nemohou. Nemůžete například vysílat, že má vysoce postavený politický činitel nádorové onemocnění.

Jestliže odvyprávíte kauzu a například některý z deníků zhodnotí, že by o tématu chtěl napsat a dál se mu věnovat, jak funguje poté taková spolupráce?

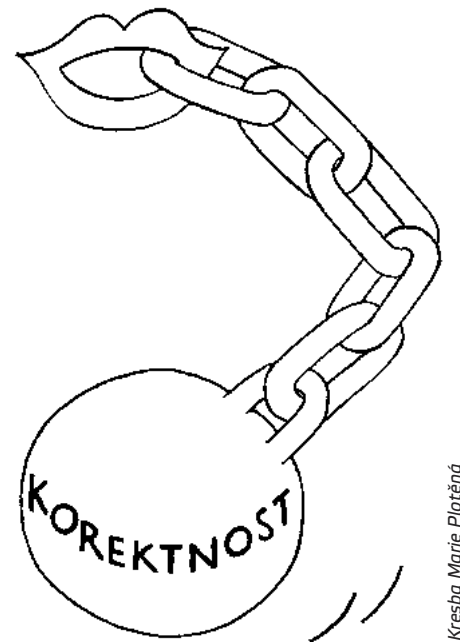
Pokud se domluvíme, tak samozřejmě rádi informace poskytneme za to, že příslušné médium odcituje. To se děje běžně, ale mnohem méně než dříve. Žurnalistika se velmi fragmentuje. Lidé s podobným uvažováním o žurnalistice spolu málo komunikují a výrazněji nespoupracují. Každý si dělá svá vlastní témata na svém písečku a málo dochází k výměně informací. Čas od času se však spolupráce podaří. My například občas spolupracujeme na kauzách s Respektem, Hlídacím psem nebo teď jsme čerstvě převzali tip od deníku Fórum. Ale například i v MF DNES vznikají zajímavá témata. Takže se určitě inspirujeme, ale reálná spolupráce už funguje zřídka.

V jednom z rozhovorů jste podotkl, že dramaturg se musí řídit žurnalistickým pravidlem „don't be afraid to kill your babies.“ Jak jste to myslel?

Kdysi jsem toto provokativní heslo slyšel ve Spojených státech, kde jsem před mnoha a mnoha lety byl na kurzu investigativní žurnalistiky. Proto spiklenecké weby někdy píší, že jsem agentem USA. Ta zásada znamená, že v reportáži je spousta krásných momentů, které vám ale zatemňují logiku příběhu, jsou to vedlejší větve, které nemají vztah k podstatě příběhu. I když se autorovi líbí, musí je vyhodit, jinak vznikne guláš.

Kolikačlenný je váš investigativní tým a najímáte si na práci externisty?

Máme zhruba desetičlenný stálý tým a nepravidelně se u nás střídá zhruba pět externistů.

Kresba Marie Plotěná

Spolupracujete i s regionálními redakcemi?

Regionální redaktoři mají dost málo času, mají svou agendu a nemají samozřejmě dostatek informací v celé šíři, aby měl určitý rozhovor stejné parametry, jaké bychom si představovali. Takže v nezbytných věcech ano, ale většinou materiál sháníme sami.

V jakém stavu je česká investigativní žurnalistika?

Pokud to porovnáme například s 90. lety, tak všechna období měla své plusy a mínusy. Tehdy bylo spousta nadšení a idealismu, ale mnohem méně zkušeností. V současnosti je v branži myslím příliš pragmatismu a účelových projektů. Existují konspirační weby, sociální sítě nebo TV Barrandov. Takže je v té houšti mnohem složitější se vyznat. I důvěryhodná média mají problém o své důvěryhodnosti přesvědčit, protože lidé už jsou v mnoha ohledech skeptičtí a mají problém rozeznávat pravdu od lži.

Dostali jsme se k nesnadné situaci na českém mediálním trhu. Když člověk chce působit jako skutečně nezávislý novinář, nemá moc na výběr. Pokud byste měl poradit dnešním začínajícím nebo čerstvě vystudovaným novinářům, kam jít, co byste jim řekl?

S vysokoškolským diplomem ze žurnalistiky žádný novinář nejste. Trvá to minimálně deset let, než se z vás stane dobrý novinář, pokud bere své řemeslo vážně. Situace je dnes skutečně složitá. Jako start kariéry bych Lidové noviny a MF DNES radil dnes ze všeho nejméně. Pokud tam nastoupí mladý začínající novinář, smiřuje se od počátku s obrovskou mírou autocenzury. Na druhou stranu si myslím, že třeba v Bakalových médiích se praktikuje dobrá a poctivá žurnalistika. Začínajícím novinářům bych radil, aby přišli posílit veřejnoprávní média, ale musí vědět, že svoboda není zadarmo. Pouze ve veřejnoprávních médiích máte institucionalizovanou zakotvenost, že se proti cenzorským zásahům můžete bránit. Je to bez záruky, ale tu možnost vždycky máte, pokud máte špetku odvahy.

Zemřel novinář a tlumočník Josef Kašpar

V neděli 23. září večer zemřel v italském Anziu Josef Kašpar. Věděli jsme, že je vážně nemocný, ale nepředpokládali jsme tak rychlý konec. Josef se narodil 3. dubna 1946 v Liberci. Středoškolské vzdělání získal na ekonomické škole v Jablonci, která v šedesátých letech patřila mezi prestižní střední školy, jejichž absolventi neměli problém dostat se na vysokou.

● Vojtěch Čelko

Už během studií na střední škole se Josef Kašpar věnoval studiu jazyků. Kromě francouzštiny, angličtiny a obligátní ruštiny docházel soukromě na hodiny němčiny k Jiřímu Ješovi, bývalému politickému vězni, který byl od devadesátých let jako známý publicista aktivní ve veřejném životě.

Přátelství mezi nimi trvalo až do Pepíkova odchodu do emigrace. Na Filozofické fakultě UK v Praze studoval kromě italštiny také francouzštinu. Nějaký čas docházel i na přednášky z portugalštiny. Jeho velkým koníčkem byla historie, zejména soudobé dějiny.

Pepu jsem poznal už na začátku studií a spřátelili jsme se. Nejprve jsme bydleli provizorně na koleji na pražském Spořilově, v březnu 1965 jsme se přestěhovali na první ze třech dokončených budov koleje Větrník – Jih. Tam jsme měli pokoje vedle sebe a poslední rok studií 1968–69 jsme bydleli společně. Z legrace jsme říkali, že je to jediný „rudý pokoj“ na koleji, protože jsme se oba angažovali ve studentském hnutí.

Nejprve v Československém svazu mládeže (ČSM), potom ve studentské stranické organizaci. Pepík stál při zakládání Akademické rady studentů, do které byl zvolen za poslance. To se psal listopad 1967, bylo to měsíc po „Strahovských událostech“ (protest asi 2000 studentů ze Strahovských kolejí proti výpadku elektřiny, který násilně rozehnal složky Veřejné bezpečnosti – pozn. red.). Podle vzoru ARSU vznikaly podobné rady na dalších českých vysokých školách. Bylo to ještě před lednovým plénem roku 1968, cílem bylo vytvořit vysokoškolskou organizaci, která by byla nezávislá na jednotné mládežnické organizaci.

Josef během jara 1968 v rámci studentských aktivit vystupoval na podporu společenských změn. Na podzim se spolupodílel na organizaci stávkových vysokých škol na FF UK, byl členem výboru samostatné studentské organizace KSČ. Při tom žil běžným studentským životem. Úspěšně skládal zkoušky, pletl hlavu děvčatům, kterých měl vtipný, černovlasý kluk, co dokázal i stříhat ušima (což mnohé ženy přivádělo do úžasu), nespočet! Šikovného mládence si všimli i jiní a pro jeho schopnosti a společenské vystupování se mu dostalo příležitosti poprvé tlumočit. V prosinci roku 1967 se na nějakém festivalu v pražské Lucerně objevila skupina italských zpěváků, a my jsme Pepíkovi záviděli, že tlumočil samotné Ritě Pavone!

Začátkem června 1969 promoval a odešel do Itálie, kde v novém semestru nastoupil na roční stipendijní pobyt. Protože se mu nepodařilo po jeho skončení legalizovat si prodloužení cestovní doložky, byl vyvíjen tlak, aby se vrátil do Prahy, on se ale rozhodl v Itálii zůstat. To rozhodnutí nebylo jednoduché, byl jediný syn, v Liberci mu zůstali stárnoucí rodiče. V Itálii v roce 1970 navíc nebylo zvykem, aby se někdo stal emigrantem. Notabene, když nepožádal o politický azyl.

První roky vystřídal Josef Kašpar různá zaměstnání, ve kterých mohl využít i znalost cizích jazyků. Tlumočil, překládal, učil, psal a nakonec se mu povedlo v roce 1978 získat místo ve veřejnoprávním rozhlasu a televizi RAI, kde pracoval až do odchodu do důchodu.

V té době už měl dva roky italské občanství a o dva roky později i italskou manželku, která byla původně studentkou slavistiky. Toto zajímavé dobrodružství trvalo třicet let, neboť vzájemným doplňováním přišli na přednosti i méně chvalyhodné vlastnosti toho druhého národa, což se ukázalo jako dobrý předpoklad pro úspěšné manželství.

Od roku 1985 se Josef Kašpar stal oficiálním tlumočnickem italského ministerstva zahraničních věcí pro český a slovenský jazyk. Dlouhé roky se nemohl dostat na návštěvu rodičů, potkával se s nimi v Budapešti. Ani začátkem osmdesátých let, když už výsledky helsinských jednání a následných konferencí začaly přinášet své první plody, mu nikdo nepomohl. Zdejší totalitní režim ho nepustil ani na pohřeb otce. A byla to až zásluha intervence italského ministra zahraničních věcí, že dostal v polovině osmdesátých let povolení navštívit těžce nemocnou matku. Příčinou chování československých úřadů bylo udání, že v Římě spolupracuje s novinářem, publicistou a pozdějším politikem Jiřím Pelikánem. V té době se sice opravdu poznali, ale spolupráce začala až později.

Změna politického systému – pád železné opony – rozšířila škálu možností Josefových aktivit. Znalost československých a italských reálií a dobré znalosti kultury obou zemí mu přinesly nabídky novinářské práce pro česká média – tisk, rozhlas i televizi. Ani Slovensko nezůstalo na vedlejší koleji, protože každý týden pro jeden sportovní časopis posílal komentované výsledky fotbalových zápasů v italské lize.

V českých médiích vnímal italský život pohledem Čecha, který si zachoval i po téměř padesátiletém pobytu v Itálii. Měl pro to předpoklady, protože se opíral o hluboké znalosti italské historie a kultury, které promítal do současnosti.

Procestoval zemi křížem krážem. Pamatuji si, jak se jeho máma v mé přítomnosti ptala, zda mu to stojí za to ztrácet čas psaním článků, o kterých není jasné, kolik lidí je čte, a zda nestačí tlumočení a překlady. Jeho odpověď, kterou bych považoval zároveň za jeho krédo, zněla: „Dělám to proto, abych bojoval na jedné nebo druhé straně proti předsudkům, které vyplývají z neznalosti.“

V posledních měsících uvažoval, že připraví k vydání výběr z vlastní kulturní a historické publicistiky, která byla rozeseta v širokém spektru tisku, a že upraví některé podklady napsané pro rozhlas. Také sháněl prostředky na vydání příručky o České republice pro Italy, kteří se chtějí dozvědět více, než je v literárně pojaté knize Angela Ripelliniho zvané *Magická Praha*. Ani jedné knihy se už bohužel nedočkáme.

Foto archiv

Josef Kašpar měl v nedávné době úmysl vydat mimo jiné příručku o Česku pro Italy

Šéfredaktor Deníku N Pavel Tomášek: Média v rukou oligarchů jsou rizikem pro demokracii

V roce 2005 spoluzakládal první český online deník Aktuálně.cz. Dříve byl editorem Hospodářských novin a MF DNES, pracoval i v Českém rozhlasu a Nedělních novinách. Podílel se také na rozjezdu DTVV. Nyní je šéfredaktorem nového Deníku N, který zatím funguje online a od ledna bude vycházet i v tištěné verzi. Nový projekt, který se inspiroval na Slovensku, vstupuje na mediální trh s velkým očekáváním, což se ukázalo na velmi úspěšné nedávné crowdfundingové kampani.

● Martin Melichar

Inspirací pro vaše médium byl úspěch slovenského Denníku N. Vaše weby mají totožnou grafiku, názorově a formou obchodního modelu si obě redakce budou zřejmě velmi blízko. Podobný česko-slovenský mediální model zatím příliš neznáme. Jak bude fungovat spolupráce mezi oběma subjekty?

Slovenští kolegové jsou pro nás zdrojem zkušeností a znalostí, které nasbírali za téměř čtyři roky fungování. Využíváme jejich systém na výběr předplatného, analytický nástroj ukazující úspěšnost jednotlivých témat a článků i redakční systém. Co přesně bude fungovat na českém trhu a u českého čtenáře, budeme zjišťovat v průběhu času. Know-how, které ze Slovenska máme, je však neocenitelné a umožnilo nám odstartovat v tak krátkém čase.

Nulté tištěné vydání českého Deníku N vyšlo k 100. výročí založení Československa. První tištěné vydání mohou lidé v trafikách zakoupit od ledna 2019. Není dnes vydávání tištěných médií finančně rizikové?

Budeme vydávat Deník N v tištěné verzi, protože se v rámci crowdfundingu i za první měsíc, kdy jsme sbírali standardně předplatitele, objevilo dost zájemců, kteří ji chtějí odebrat. Jsme ve fázi, kdy testujeme zájem a ten je velmi povzbuzující. Pouštíme se do vydávání tištěné verze s tím, že to dává nejen čtenářský, ale i ekonomický smysl.

V rámci již zmíněné crowdfundingové kampaně jste byli velmi úspěšní. Od zhruba 5 400 lidí jste vybrali sedm milionů korun. Víte, kolik z nich jsou předplatitelé tištěné verze?

Pro tištěnou verzi jsme měli v rámci crowdfundingu cíl tisíc předplatitelů. Ten se podařilo překročit do současné chvíle (rozhovor se uskutečnil v polovině listopadu 2018 – pozn. red.) už téměř dvojnásobně.

Ve zmíněném nultém vydání píše váš ředitel vydavatelství Ján Šimkanič, že vaše financování je zcela průhledné. Za počáteční investici stojí čeští podnikatelé Silke a Jaroslav Horáková (majitelé nakla-

Pavel Tomášek

datelství Albatros), Martin Vohánka (zakladatel firmy s palivovými kartami Eurowag), Libor Winkler (filantrop, odborník na kapitálové trhy a předseda představenstva společnosti RSJ) a Jan Žůrek (řídící partner poradenské firmy KPMG). Co je motivací pro tyto lidi dát své peníze do nově vznikajícího média?

Nejsem oprávněn hovořit veřejně za ně, bylo by lepší ptát se přímo jich. Jak já vnímám jejich

motivaci, tak jsou vedeni zájmem o zdravý vývoj této země, pro který je existence kvalitních a nezávislých médií důležitá.

Ničí oligarchové soukromá média v České republice?

Nechci se tímto způsobem vyjadřovat ke konkurenčním médiím. V mnoha z nich pracují kvalitní novináři, kteří dělají poctivě svou práci. Přechod médií do vlastnictví lidí, kteří sledují současně politické a byznysové zájmy, je nicméně něčím, co potenciálně ohrožuje kvalitu demokracie.

V Deníku N jste přinesli rozhovor se slovenským prezidentem Andrejem Kiskou, na jehož konci jste uvedli, že jste o interview žádali i českého prezidenta Miloše Zemana, ale byli jste odmítnuti. Na tuto praxi jsme si u hlavy státu zvykli ve vztahu k médiím, která o něm referují nebo referovala kriticky, což ale nebyl váš případ, protože jste ještě neměli možnost se veřejně vyprofilovat. Jak

Hrad odmítnutí rozhovoru zdůvodnil.

Lidé z prezidentské kanceláře zdůvodnili odmítnutí tím, že vystoupení prezidenta v médiích už jsou na čas před 28. říjnem obsazena.

Můžete říci, jak se chcete vyprofilovat ve srovnání s ostatními médii na trhu?

Sázíme na placený obsah, na dlouhé, důkladné, autorské texty, které jsou za platební branou.

Stejně důležitý je pro nás rychlý online servis, kdy čtenáře v zprávách o délce jedné či dvou vět informujeme o tom, co se právě děje. Tato služba není zpoplatněna. Kdo tedy chce být pouze informován, má u nás tuto službu zadarmo. Čtení o vybraných tématech do hloubky je službou pro předplatitele.

V redakci máte zajímavou směs zkušených novinářů, ale také mnoho nových mladých lidí. Jakým způsobem jste redakci skládali?

Cílem bylo dát dohromady kvalitní a dělný redakční tým ochotný podstoupit riziko spojené se spuštěním zcela nového titulu stojícího na placeném obsahu. Podařilo se to v rekordně krátkém čase dvou měsíců, navíc během letních dovolených v červenci a srpnu.

Kresba Marie Plotěná

Touhle dobou před padesáti lety Novinářskými očima

Touhle dobou před padesáti lety seděli jsme zase jednou *U půjčovny* a „kuli pikle“, vzájemně se radili, jak se co dá v novinách obejít, když se nesmí používat slova jako okupace, psát nic proti Sovětům, ale když vedení státu – ještě nedávno podle průzkumu podporované čtyřmi pětinaми obyvatel – slibuje a vysvětluje potřebu dodržovat údajně *dočasná* „mimořádná opatření ke kontrole prostředků hromadných informací“ (viz usnesení vlády č. 292) proto, „abychom mohli pokračovat v polednovém vývoji.“ Jenže jak dlouho to ještě může trvat? Do kdy to budeme muset vydržet a taktizovat? Kolik týdnů nebo snad i měsíců tu ještě budou ruské tanky? Když tu jeden z nás – asi tuctu lidí z různých redakcí – řekne: „Už to vidím, jak tu takhle sedíme za deset let a mudrujeme.“ – „Hanousku, ty *ole!“ odmítali jsme jeho černý humor. Deset let? Nepředstavitelné! Nikdo z nás netušil, že na svobodu si budeme muset počkat víc než dvakrát tolik.

● Ludá Razimová

V hospodě *U půjčovny* ve stejnojmenné ulici jsme se tak od půlky osmašedesátého a v devětašedesátém scházivali, v centru Prahy a přece trochu stranou, pár kroků od sídel většiny tehdejších redakcí. Roli dnešních sociálních sítí, mobilů a emailů částečně zastali zdejší vrchní Toník a pan Baštýř, neb spolehlivě předávali vzkazy, které jsme tu kolegům mohli nechávat. Neocenitelná služba, zejména když – taková byla atmosféra – bylo pravděpodobné, že redakční pevné telefony by mohly být odposlouchávány („Ptica sidit na drátě,“ vtipkoval jeden kolega.) Jdete-li dnes od sídla Syndikátu novinářů ČR k hlavnímu nádraží, nemůžete tuhle hospodu minout (proti Jeruzalémské synagoze), vypadá jako že tu zrovna dneska mají sanitární den. Ale už dobrých deset možná dvacet let. Pohled na omšelou budovu oživuje vzpomínky.

Jak se stát kontrarevolucionářem

Kdo by to byl řekl, že např. taková účast na Světovém festivalu mládeže a studentstva, který se konal koncem července 1968 v Sofii, může být s odstupem pár let v kádrových materiálech hodnocena značně záporně? A že vůbec to, co pokládáme za základ profese, psát o tom, co

se děje, být u toho, když se něco rodí, mluvit s lidmi, kteří jsou schopni povznést ducha společnosti či činit něco převratného, se ukáže za rok za dva být velkým proviněním? Tedy z pohledu normalizátorů. To během průvodu na slavnostní zahajovací ceremoniál, tak trochu v duchu zahajování olympijských her, jsem jako mladá novinářka přistihla bulharského provokátora, jak těsně před vstupem na stadion (kde jistě nechyběly kamery) připravil na československou státní vlajku hákový kříž. Chopila jsem se ho a žádala přihlížejícího policistu, aby zjistil jeho totožnost a důvod jeho činu. V policejní cele jsem skončila já. Když jsem po propuštění napsala pro své noviny v Praze zprávu se zmínkou o incidentu, bylo mi zabráněno, abych ji dálno-pisem odeslala. Zdůvodnění pak znělo: „Novinářka z kontrarevolučního Československa se pokusila narušit jednotu pokrokové mládeže celého světa.“ Členové sovětské a bulharské delegace tu měli zákaz hovořit s Československými jednotlivci. Ale i tak byli naši středem pozornosti, mladé lidi i novináře z ostatních zemí velice zajímalo naše pražské jaro.

Někdy na jeho počátku pozvali si studenti Střední průmyslové školy stavební ve Zborovské ulici na Smíchově na besedu dva Vaculíky.

Znamého spisovatele Ludvíka Vaculíka, který na IV. sjezdu čs. spisovatelů v červnu 1967 mj. prohlásil, že „za dvacet let nebyla u nás vyřešena žádná lidská otázka“ a rok na to sepsal manifest *Dva tisíce slov*, později označený za vrchol kontrarevoluce. A poslance Národního shromáždění a (v té době) vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ v Praze Martina Vaculíka, který v únoru 1968 vystoupil v Čs. rozhlasu a prosazoval vizi neanonymní politiky, reprezentované skutečnými osobnostmi, a většího informování veřejnosti o zákulisí jednání ÚV KSČ a dalších orgánů; na konci roku 1969 jeho politická kariéra skončila, byl jedním ze dvou členů ÚV KSČ, kteří připojili svůj podpis pod manifest *Dva tisíce slov* vyzývající k razantnějšímu zavádění demokratických reforem. Reportáž z besedy *Škola demokracie* byla za necelé dva roky zmiňována jako „navádění mladých lidí ke škodlivým názorům“.

Pražské jaro a mladi

K patrně nejpozitivnějším zážitkům z roku 1968 patřila pro přímé účastníky i pro rozhlasové posluchače a televizní diváky dvě březnová diskusní setkání mladých lidí s protagonisty pražského jara *Mladí se ptají*. Reakce obou stran totiž mohli vůbec poprvé živě sledovat v několikahodinových přímých přenosech Čs. rozhlasu a Čs. televize. Po mnoha letech kabinovní politiky zásadní průlom. Odpovídal tezi jednoho z řečníků, Josefa Smrkovského, který označil informovanost veřejnosti za nejdůležitější předpoklad demokratizace. První mítink svolali celkem na rychlo zástupci rodičích se nových organizací mládeže a Městského výboru ČSM do Slovanského domu na 13. března, a přijít mohl každý, kdo se vešel. Jenže stovkám tlačících se zájemců se to nepoštěstilo, ve frekventované ulici Na příkopě, kde tehdy ještě jezdily tramvaje, byla kvůli tomu přerušena doprava, a tak se týden na to 20. března sešli znovu, tentokrát ve Sjezdovém paláci Parku kultury a oddechu Julia Fučíka (dnes Výstaviště v Holešovicích), který už pojal skoro 20 000 dychtivých mladých lidí. Ti tu kladli otevřené otázky a téměř dvě desítky uznávaných osobností veřejného života na ně odpovídaly, často zaujímaly i zásadní stanoviska k tématům doby. (Mezi nimi i Gustáv Husák; v lednu se postavil do role stoupence reformního procesu, od

Foto archiv Ludá Razimové

Inkriminované foto z diskusního setkání mladých s protagonisty pražského jara 13. března 1968 ve Slovanském domě v Praze

podzimu do čela toho normalizačního.) Když ve Slovanském domě pronesl spisovatel a proreformní člen ÚV KSČ Jan Procházka památnou větu: „Přátelé, cenzura skončila!“ sklídl radostný potlesk. (Výrok zřejmě v návaznosti na usnesení předsednictva ÚV KSČ ze 4. března, ale zákonem byla zrušena až 26. června.) Novinová fotografie tohoto okamžiku se záběrem do publika s pohledem šťastných lidí však o několik let později přinesla potíže jedné mé známé, mladé učitelce, která na ní také byla. Její souduzruška ředitelka školy jí vytýkala: „Tak Vy jste se taky účastnila té kontrarevoluce!“

V listopadu 1968 se po celé republice konaly studentské okupační stávky (více o nich viz MŽ 2/2018, str. 17). Psát o nich bylo už tehdy složité a dostat to do novin ještě složitější. Tím, že jsem o nich psala (plnila roli svého novinářského povolání), vysloužila jsem si v kádrových materiálech větu: „Podněcovala studentské stávky“, a to byla nálepka nepřátelství vůči normalizačnímu režimu, škraloup na kádrovém profilu. Komické je, že jak to tak ti kádrováci od sebe celá léta na psacím stroji opisovali, jednou došlo k překlepu a vznikla zajímavá přesmyčka: „podceňovala studentské stávky“. Z toho museli mít jejich nástupci pěkně zamotané hlavy.

Probuzení občanské společnosti

Když se letos připomínalo kulaté výročí, zazněla v některých médiích nikoliv ojediněle zkrslá představa: „Rok 1968 nebylo nic víc, než že se dvě partičky komunistů přetahovaly o moc.“ To snad byli bývalí političtí vězni, kteří se právě v osmašedesátém sdružili v klubu K 231, nebo členové Klubu angažovaných neustraníků KAN nějací zakuklení komunisti? Ne. Pražské jaro byla celospolečenská záležitost! Sice ji začali komunisté (ti – jak se tehdy říkalo – progresivní) a ukončili ji také komunisté (za podpory tanků ti konzervativní, kteří nechtěli přijít o svá teplá místečka a tudíž reformní hnutí nebylo jejich šálkem vávy), ale mezitím se nevidané probudila občanská společnost. Vznikaly nové spolky, občanské a zájmové organizace, obnovovaly se ty komunisty před tím zakázané (jako např. Junák), ale také nová periodika. Právě noviny a časopisy sehrály v celém procesu důležitou roli; nastolovaly nová témata, přinášely polemiky, úvahy uznávaných osobností o demokracii, svobodách, ekonomice, politice, umění... Jejich náklady prudce stouply, protože občané prahli po informacích, chtěli se podílet na dalším směřování země. Média se stala prostorem otevřeným veřejné diskusi. Dokon-

ce ani okupace neznamenal okamžitý konec všemu; invaze vojsk způsobila šok, který měl ale mobilizující účinky pro občanské aktivity a pro semknutí společnosti. V průběhu listopadu pak vznikaly např. nejrůznější (později zatracované) koordinační výbory. Nebo paradoxně vedle organizací dětí a mládeže, které se etablovaly už na jaře a v létě, a těšily se značné pozornosti médií a společnosti všeobecně, další se ustavovaly teprve na podzim. Podobné to bylo i s registrací nových časopisů, a některé – snad díky setrvačnosti či dlouhým výrobním lhůtám – spatřily světlo světa dokonce až v roce 1969. To byl případ i magazínu pro středěškoláky a učně *Čtení pod lavicí* (vyšla jen 4 čísla o 62 stranách, ale s původním komiksem od Káji Saudka, za to se teď na Aukru prodala 2 jeho čísla za 2 000 korun, zatímco 48 čísel Reportéra z té doby za 480 korun).

Škálu různě zaměřených nových občanských sdružení tehdy rozšířily spontánně vznikající Dělnické výbory na obranu svobody tisku. První se objevily už v dubnu 1968 při prvních útocích na média, další vznikaly postupně, nejvíce na sklonku a přelomu roku, jak postupovalo oklešťování prostoru pro svobodu médií. Kéž by novináři i dnes měli proti útokům podobné zastání.

Poselství Jana Palacha: „Bránit se proti tomu zlu, na které člověk právě stačí“

V České republice je 16. leden Dnem památky Jana Palacha (významným dnem ČR). Jméno Jana Palacha jsou pojmenována náměstí v Praze, v Římě, ve Varně, v Lucemburku i ulice v nizozemském Haarlemu a v desítkách dalších měst v ČR i po celé Evropě. Jméno Jana Palacha nese od ledna 1990 gymnázium v Mělníce, kde Palach v roce 1966 maturoval, i základní škola ve Všetatech. A další gymnázia, například v Praze. Po Janu Palachovi je též pojmenována planetka (pod číslem 1834) Palach, kterou 22. srpna 1969 objevil astronom Luboš Kohoutek na hvězdárně Bergedorf u Hamburku.

● Kristina Vlachová

V lednu 2009 měl v České televizi premiéru hodinový dokument „Poselství Jana Palacha“, na kterém jsem jako režisérka pracovala bezmála dvacet let. (Scénář: Kristina Vlachová a Ivan Biel, režie: Kristina Vlachová, odborný poradce: historik Petr Blažek)

Krátce po premiéře a dvou reprízách byl však tento dokumentární film v České televizi zakázán. Ani státní cena Ministerstva kultury ČR v roce 2014 (udělená režisérce Kristině Vlachové za přínos české kinematografii a audiovizí) nezdočila nesmyslný zákaz právního úseku ČT. Až do ledna 2016 se tento film nacházel v trezoru ČT.

Vzpomněla jsem si v průběhu těch let nejednou na v sešitě ošetřujících sestřiček zapsanou větu, kterou jim na prahu smrti, ale s jasnou myslí Jan Palach v nemocnici sděloval: „Bránit se proti tomu zlu, na které člověk právě stačí.“ Toto jeho poselství je i poselstvím mého filmu, jakož i životním krédem mnohých z nás.

Jan Bednář, předseda Rady České televize,

na 76. Čtvrtletníku FITESu 12. 5. 2015 řekl: „*Poselství Jana Palacha* jsem viděl. Myslím si, že je to vynikající dokument. A je mi líto, že ho ČT v posledních letech nereprizovala z důvodů, o kterých tady mluvil pan ředitel (jiný než Petr Dvořák – pozn. autorky). Přál bych si, aby to bylo co nejdříve nějakým právním způsobem ošetřeno a vyřešeno, aby se ten dokument mohl vysílat, protože si myslím, že to je velmi cenná věc. V zájmu diváků České televize je, aby se na to mohli podívat. To je pro mne úplně jednoznačné.“

Možná především díky vedení Českých center (Ministerstva zahraničních věcí ČR) pak nakonec přece jen slíbil generální ředitel ČT Petr Dvořák „*Poselství Jana Palacha*“ znovu odvysílat, a to v obnovené premiéře v lednu 2016.

Režisérka se raduje, že její film nebyl po zákazu v ČT zlikvidován též fyzicky, jako předtím bylo zlikvidováno vynikající desetihodinové dvojalbum CD „Srpen 1968“ (z archivu Českého rozhlasu vydal v roce 2008 Radioservis) obsa-

Jan Palach na archivní fotografii z roku 1969

hující – stejně jako zmíněný televizní dokument – i záznam hlasu umírajícího Jana Palacha. Psychiatrická MUDr. Zdenka Kmuničková a Mgr. Vladimír Tůma (bývalý kameraman Československé televize) totiž zažádali prostřednictvím soudu, aby celý náklad těchto CD byl zničen. Podle žaloby se jen oni dva považují za autory nahrávky rozhovoru s Janem Palachem,

když J. P. v lednu 1969 umíral v Legerově ulici na klinice popálenin.

Jako dokumentaristka, která se hrdinským činem sebeobětování Jana Palacha zabývá od svých mladých let, jsem považovala za nutné se k této absurdní žalobě na skvělý redakční počín Radioservisu Českého rozhlasu vyjádřit. Napsala jsem tehdy článek „Kdo má uši, slyš“ (Reflex č. 30/2010). Mimo jiné jsem v něm uvedla: „Podle žaloby hájí své autorství MUDr. Zdenka Kmuničková a tehdejší kameraman Československé televize Vladimír Tůma, jenž údajně rozhovor s umírajícím Janem Palachem zaznamenal na svůj reportážní magnetofon – a tudíž je snad autorem zvukové podoby (?).“ Přesněji jsem ovšem měla napsat, že údajný majitel magnetofonu a lékařka u lůžka se kupodivu cítí být vlastníky autorských práv na hlas umírajícího Jana.

Lidové noviny (v nichž jsem zprávu o chystané žalobě na Radioservis četla) připomínají, že rozhovor lékařky s umírajícím Janem Palachem působí i po letech velmi tísnivě (citují): „Umírající mladík odpovídá z posledních sil, statečně trvá na svém, a byť mluví těžce, formuluje přesně svůj cíl. Otázky jsou až dotěrné a zjevně účelové, nemají uklidnit mladíka na smrtelné posteli, mají se dozvědět, kolik má být dalších pochodní, s kým se dohodli, má smysl takhle trpět, kdo to udělá další?“

„Ani MUDr. Kmuničková, ani Vladimír Tůma,“ napsala jsem tehdy, „však zřejmě nejsou schopni dokázat autorství této nahrávky nebo pravdivě vysvětlit, pro koho vlastně vznikla. (...) Naštěstí archivy hovoří celkem jasně. Mimo jiné i o tom, že Tůma byl důvěrníkem StB s krycím jménem Vořech.“

Můj článek – později přetištěný ještě v časopise Filmového a televizního svazu (Synchron č. 4/2010) – se okamžitě stal předmětem žaloby „na ochranu osobnosti“, kterou na mne podal Mgr. Vladimír Tůma. S tím, že ode mne žádá (graficky velmi zvýrazněné a finančně mimořádně náročné) omluvy v Reflexu i Synchronu plus zaslání omluvy všem osobám, jež se 21. 7. 2010 zúčastnily debaty FITESu v klubu kina MAT na Karlově náměstí v Praze, kde byla tato otázka jedním z témat.

V žalobě uvedl, že jsem se dotkla jeho cti, když jsem si dovolila připomenout nejen jeho stranické funkce v Československé televizi, ale i skutečnost, že byl evidován jako spolupracovník StB. Soud si zjistil sám z registru svazků Archivu bezpečnostních složek, že žalobce byl evidován jako důvěrník StB, z jeho vlastnoručního životopisu, že se aktivně angažoval v KSČ, v oddělení mezinárodních styků Telexportu ČST byl vedoucím stranické skupiny, a později vedoucím stranické skupiny Hlavní redakce hudebního vy-

sílání Československé televize. Z komplexního hodnocení žalobce v době jeho působení v ČST, které je z roku 1976, pak soud zjistil (stále cituji z rozsudku Městského soudu v Praze), že „žalobce se vyznačoval aktivní prací v politickém životě ČST, byl vedoucím stranické skupiny HRHV, lektorem a propagandistou v ideové výchově odborářů a z pověření stranické skupiny spolupracoval se skupinou SSM v redakci. Kromě toho si studiem marx-leninismu zvýšil teoretické znalosti a dovedl jich využívat“.

Přiznávám se bez mučení, že jsem u soudu odmítla projevít lítost. A samozřejmě jsem odmítla i „omluvy do všech médií“. Nicméně tohle neuvěřitelné soudní jednání na téma cti Vladimíra Tůmy se táhlo roky. Konečně 22. října 2012 Městský soud v Praze žalobu na moji osobu zamítl, rozsudek nabyt právní moci 8. prosince 2012. Žalobce se pak ještě odvolal k Vrchnímu soudu v Praze, a ten rozsudek potvrdil.

Mezitím dokumentární film „Poselství Jana Palacha“ nesměli diváci vidět. Po sedmi letech od předchozího uvedení v lednu 2009 se film v roce 2016 znovu dočkal odvysílání. Od té doby byl reprizován již několikrát. V blízkém se lednu 2019 uplyne půl století od sebeoběti Jana Palacha a deset let od premiéry tohoto dokumentu. K 50. výročí se s ním diváci České televize opět setkají na svých obrazovkách.

Česko-německá cena 2018 zná vítěze

Česko-německý fond budoucnosti udělil v pátek 9. listopadu Česko-německou novinářskou cenu 2018. Akce se konala ve spolupráci s Německým svazem novinářů (DJV) a Syndikátem novinářů ČR.

Seznam oceněných:

Kategorie text:

Jan Novotný: *Demolice paměti. Reportáž z města, kde si potomci vrahu a obětí dodnes nakukují do oken*, Týdeník Euro, 7. 8. 2017
Jaroslav Rudiš: *Damals, im Kartoffelkrieg* (Tenkrát za bramborové války), Frankfurter Allgemeine Zeitung, 12. 2. 2018

Kategorie audio:

Martin Knitl: *Sudetské děti*, Český rozhlas Ostrava, 24. 3. 2018
Hannah Rau: *1968 in der DDR* (Rok 1968 v NDR), WDR3 (čtyřdílná série příspěvků), 4. 6. 2018

Kategorie multimédia:

Marek Hýža/Tomáš Kusýn: *Stíny nad Libavou*, TV Noe, 28. 10. 2017
Stephanie Probst / Marieluisa Lenglachner / Markus Ehrlich / Leonie Sanke / Sylvia Tolga, Mirjam Wlodawer: *Im Dazwischen daheim* (Doma na pomezí), afk TV, 16. 1. 2018

Zvláštní cena Mileny Jesenské:

Andrea Mocellin/ Thomas Muggenthaler: *Todeszug in die Freiheit* (Vlakem smrti do svobody), Das Erste (ARD), 29. 1. 2018

Zvláštní ocenění za vynikající činnost:

Hans-Jörg Schmidt, novinář působící 30 let jako pražský zpravodaj pro různé německé noviny, který pravidelně vystupuje jako komentátor v českých médiích.

Na slavnostním ceremoniálu, který se uskutečnil na Univerzitě Palackého v Olomouci, byli vyhlášeni vítězové ve třech kategoriích. Nadto byla udělena také zvláštní cena Mileny Jesenské a ocenění za vynikající novinářskou činnost.

„Smyslem ceny je podpořit jednak kvalitní

a nezávislou žurnalistiku, jednak česko-německé vztahy nezatížené předsudky. Oba cíle byly i v roce 2018 velmi aktuální,“ uvedl v úvodu akce český ředitel Česko-německého fondu budoucnosti Tomáš Jelínek.

Red

Kreslířka Mediažurnálu – Marie Plotěná

Abychom předešli neporozumění. Marie Plotěná je autorkou nejen kresleného humoru (tento výraz je v jejím případě vhodnější než karikatura). Je totiž též malířkou a často ilustrátorkou. Krize kreslených vtípů v domácím periodickém tisku ji tím pádem až tak nepostihla. Jenže i tak jí daný vývoj mrzí a nevidí to ráda – natolik se v žánru ve světě nazývaném *cartoon* cítí už léta zakotvená. Nemůžeme se divit, pokud se podíváme na její úspěchy v mezinárodních soutěžích. Vždyť na velkých festivalech kresleného humoru a vůbec v té oblasti grafiky, která kromě kreslířské virtuozity potřebuje i neotřelé nápady a vtíp, se Plotěná cítí jako ryba v čisté vodě.

● Ivan Hanousek

Jak víme, nejen u nás se tvůrci humoru dělí na ty tvořící „beze slov“ a na ty „s textem“. Tedy na autory, co více či méně obrázkem „jen“ doplňují anekdotu či slovní hříčku. Ti první to mají vážně mnohem těžší, už jen proto, že řada lidí se právě o ten text v bublině anebo pod obrázkem ráda opře. Nemusejí se pak ptát, často i sami sebe, zda kresbu pochopili správně.

Ale pozor: Mezi znalci je právě humor beze slov více vážený. Jenže též méně žádaný. Jen málokdo v redakcích má ten správný cit (natož pak vzdělání) aby takové vtípy do novin či časopisu zařadil.

Vyšší úroveň humoru beze slov, jehož tvorbou je brněnská výtvarnice významnou představitelkou, má důvod i původ jaksi mezinárodní. Pro nás úžasně vtípný text v obrázku po přeložení do světového jazyka nemusí být zdaleka tak humorný. Také většina organizátorů mezinárodních soutěží – a ročně jich kalendář „cartoon contests“ nabízí kolem stovky – v propozicích uvádí, že přijímá výhradně vtípy beze slov!

Konečně v tomto čísle Mediažurnálu si každý může najít příklad toho, co všechno lze beze slov vyjádřit a jak je taková lehká a čistá kresba v šedi textu osvěžujícím a někdy i dovysvětlujícím grafickým prvkem, na němž pohled čtenáře spočine nejdřív.

Marie Plotěná absolvovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně a tamtéž Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity. Zabývá se malbou, kresbou, kresleným humorem, ilustrací i užitým uměním. Je členkou Sdružení Q, Sdružení Bienále Brno, Mezinárodní organizace grafiků a designerů Icograda, Mezinárodní federace karikaturistů a od založení v roce 1990 byla až do roku 2014 i členkou České unie karikaturistů.

Už takto je zřejmé, že její tvorba přesahuje rámec výtvarného humoru; rovněž její zatímní bilance 28 ocenění (15 obdržela na domácí scéně a 13 v zahraničí) není výhradně za vtípné kresby. Ovšem desítky výstav téměř ve všech zemích Evropy, a v řadě zemí Asie a Ameriky jsou výsledkem autorčiny účasti na mezinárodních festivalech karikatury.

Tam se pak její oceněné obrázky objevují ve výstavních katalogích. Pořadatelé festivalů humoru ji totiž pravidelně vyzývají, aby jim své práce poslala a aby se také akcí sama účastnila; párkrát ji pozvali také do hodnotící poroty. Zrovna v těchto dnech běží výstava české karikatury v Muzeu humoru a satiry v rakouské Kremži, kde reprezentuje ČR i Plotěná – stejně

jako kupř. Barták, Slíva či Matuška. A v Prešově působí jiná galerie, kde zrovna vystavuje brněnská kreslířka spolu s královéhradeckým Lubomírem Lichým. A vida – kresby všech těchto autorů už ze stránek Mediažurnálu známe!

Organizace *Cartoonists for Peace* se slavným *Jeanem Plantu* v čele ji pozvala, aby s nimi vystavovala ve Francii. Obdobně měla kresby na výstavě při kongresu *Women Deliver* v Malajsii. Do Holandska byla přivána mezi 25 humoristů EU na výstavu k výročí Maastrichtské smlouvy. Byla též hostem bulharského sídla humoru v Gabrovu... Za všechny další pocty uveďme tu nejčerstvější – v létě jí přibyla „Stříbrná Bomburova šabla“, neboli 2. cena z Brezna na Slovensku.

Něco málo o ženské pozici v karikatuře

Nebylo by určitě správné, kdybychom se nezmínili i o ženské pozici v převážně muži provozovaném žánru karikatura. Někdejší prezidentka Federace organizací cartoonistů Marlene Pohlavá připravila projekt s názvem *17+1 Women cartoonists* s otázkami opravdu na tělo významným osobnostem mezinárodní ženské kreslířské scény. Marie Plotěná z České republiky mezi nimi nemohla chybět.

Je jistě zajímavé, že mezi pouze několika výtvarnicemi, jež se u nás věnují kreslení vtípů, jich většina pochází z Brna. Senioři si jistě vzpomenu na Vlastu Švejsovou. Z města pod Špilberkem však pocházejí i další dnešní karikaturistky Mlejnková, Valocká a Holečková, i když

Foto archiv

Marie Plotěná

je – až na tu první – mezitím čas rozevlál po světě...

Něčím se však Plotěná od svých kolegyně liší. Významnou oblastí její tvorby jsou drásané pastely vznikající její vlastní unikátní technikou. V osobité syntéze spojuje Marie Plotěná prostotu výrazu s bohatstvím nápadů, od devadesátých let rozšířených i o netradičně traktované biblické náměty. Ty se objevují i na stránkách Evangelického týdeníku, kam napíše občas článek a doprovodí jej kresbou, kresleným humorem, nebo pastelem. Od roku 2013 to už byla třicítka článků s ilustracemi...

Ale vraťme se na samý začátek tvůrčí dráhy, která začala publikováním veselých kreseb v periodickém tisku. Možná až při seznamu titulů, kde se objevovaly kresby Marie Plotěné, dojde člověku, jak velká pustota v tomto směru panuje dnes. A to jmenujeme z autorčina archivu jen ty známější časopisy: *Mladý svět*, *Svět v obrazech*, *Dikobraz*, *Stadion*, *Zápisník*, *Květy*, *Domov*, *Vlasta*, *Roháč* či odborné *Opus musicum*, *Universitas*, etc. Jenže ani deníky jako *Rovnost*, *Práce*, *Svobodné slovo*, *Večerník* už neexistují. Její kresby z domácího tisku se objevovaly občas coby přetisky i v zahraničí. Dnes se jen tu a tam něco zjeví v rubrice *Best humor* na internetu. Sama své kresby poskytl třeba prestižní *Cartoon.gallery.eu*.

Je škoda, že Marie Plotěná u nás nemá řadu následovatelek. Ale ještě větší škodou je, že i kdyby tu byly, stejně bychom se o nich ze stránek známých periodik těžko dozvěděli.

Kresba Marie Plotěná

Od Smeny 2 až k Václavu Havlovi

● **Dáša Palátková**

Bohdan Holomíček je rodákem ze Senkevyčivky na západní Ukrajině. Letos v polovině srpna mu bylo 75 let. Platí za jednoho z předních tuzemských divadelních fotografů. Kromě toho byl také dlouholetým rodinným fotografem Václava a Olgy Havlových.

S fotografováním začal Bohdan Holomíček v dětství. To už žil v Československu, neboť se s rodiči v roce 1947 přestěhovali z Volyňské oblasti na Ukrajině do Krkonoš. „Vzpomínám na učitele tělocviku Ivana Hrabě z Mladých Buků, u kterého jsem měl privilegium při společných školních výletech nosit foťák Smena 2. Měl přesně takový, jaký mi pak tatínek koupil v roce 1957 k Vánocům v drogerii ve Svobodě nad Úpou. K němu jsem dostal šest kinofilmů, které jsem hned ten večer celý fotografováním vyčerpal,“ říká Holomíček.

V 70. letech se seznámil s Václavem Havlem a jeho manželkou Olgou. A začal fotografovat mj. osoby a dění v kultuře nezávislé na komunistickém režimu. Nedávno mu vyšla kniha fotografií Album Václav. Na většině fotografií se Václav Havel usmívá. Nikdy prý neřekl, nech toho, nefoť mě. K Havlům dovedla fotografa zajímavá okolnost.

„V květnu 1974 mě paní Hošková, prodavačka v trutnovském knihkupectví, zavedla na Hrádeček a seznámila s Havlovými. Bylo to velice příjemné odpoledne a já jsem si hezky zafotografoval. Asi za týden jsem jim přinesl fotografie a udělal další obrázky. Po několika návštěvách se Václav zmínil, že přijede zajímavá návštěva a nabídl mi, jestli bych ji chtěl vyfotografovat. V tuto chvíli pro mne začal ten úžasný příběh,“ vypráví fotograf.

Stal se rodinným fotografem Olgy a Václava Havlových. Za 37 let vytvořil unikátní kolekci.

Jinak nejčastěji během kariéry fotografoval dění v divadle, ale dělal i reportáže, reklamu a pohyboval se v oblasti módy. „Nezapomenutelné je třeba roční působení v Národním divadle. Michal Dočekal měl nápad mapovat sezonu a mě jako fotografa oslovil jako prvního. Fotografoval jsem tam, co jsem chtěl a kdy jsem chtěl. Vznikla z toho krásná kniha, která získala ocenění. Byl to mimořádný čas, rád na něj vzpomínám,“ říká Holomíček. Snímky pořizoval i v Divadle Na zábradlí, Klicperově divadle v Hradci Králové a dalších.

V mládí prošel Holomíček jinými profesemi. Vyučil se elektrikářem a do roku 1968 pracoval v elektrárně Poříčí u Trutnova. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy nastoupil jako fotograf do trutnovského muzea. Po roce odešel do kladenské Geoindustrie a později na více než dvacet let do výtopy v Janských Lázních. Od roku 1995 působí jako fotograf na volné noze.

1964 Poříčí u Trutnova. Tenkrát jsem to vnímal jako čistou poezii – tu cestu do práce

1969 Trutnov. 23. únor byl (je?) Den Rudé armády. Oficiři mi chtěli zničit film, ale nějakým zázrakem zůstalo na filmu několik použitelných okének

1977 Janské Lázně. Kde je jim konec...

1979 Praha-Žižkov. Ach, to byly večírky... hostinec U Pošty, dnes U Kurelů

1980 Mladé Buky. Továrna je již srovnána se zemí (a to doslova)

1981 Turzovka. Dlouho jsem netušil, koho jsem to vlastně vyfotil

1990 Trutnov. Na tohle se nedá zapomenout...